

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף אי' לחינוך קדם יסודי

מיילת היום בגן

"רחוב סומסום"™, הדמויות הנלוות, זכויות היוצרים, סימני המסחר וזכויות העיצוב הינם בבעלות ובהרשאת Sesame Workshop
© 2013 כל הזכויות שמורות ל Sesame Workshop

פתח דבר

מי יכול לעמוד בפני קסמם של משה אופניק וחבריו הגרים ברחוב סומסום? כל ילדה וילד יכולים להזדהות עם הדמויות החביבות ואף "לחוש" את ריח פח הזבל של משה אופניק ו"לטעום" מהעוגיות של אריק, לצחוק, לדמיין, ליהנות וללמוד.

ילדים לומדים על ערכים כל הזמן, בכל מקום, בצורה מזדמנת או בצורה מתוכננת. תפקיד הגננת וצוות הגן בחינוך לערכים הוא להיות בראש ובראשונה מודעים לתפקידם להוות דוגמה אישית ומודל לילדים ומשפחותיהם. בנוסף, עליהם לזהות הזדמנויות בשגרה בהן ניתן לציין את הערכים אותם רוצים לקדם ולחזק. יתר על כן, ניתן לתכנן התנסויות המאפשרות לילדות וילדים ללמוד בצורה רלוונטית ומשמעותית על הערכים שנבחרו.

אנו שמחים להגיש חומרים מ"מילת היום" שהופקו במסגרת הסדרה מערוץ הופ! "רחוב סומסום" לשירות הגננות וילדי הגנים.

התכנית "מילת היום בגן" מאפשרת את כל האפשרויות הללו. היא מאפשרת לגננת לבחור בערכים כמו הוגנות, שותפות, שכנות ועוד, באמצעות הצגת סרטונים מסדרת הטלוויזיה "מילת היום", השמעת שירים והצעות של מגוון פעילויות חווייתיות לקידום ערכים אלו ותכנים אחרים. יתרה מזו, מתוך הפעילויות מתפתחים מעגלי שיח בהם הילדים יכולים להביע את המחשבות, התחושות והרגשות שלהם סביב הערכים והתכנים הנבחרים ולפתח רגישות והקשבה לדברי חבריהם.

מילים - חשובות. מילים הן לבני הבניין היסודיות בפיתוח כישורי התבונה והתבונה של כל ילד וגם כלי משמעותי בתהליך החיברות לקהילה. מילים מתארות מציאות והן גם יוצרות מציאות. אנו מאמינים שמיזם זה המשותף לעמותת "רחוב סומסום", האגף לחינוך קדם-יסודי ולערוץ הופ! - יתרום לבניית מציאות מגוונת ועשירה לילדינו. האגף לחינוך קדם-יסודי וערוץ הופ! חברו יחדיו לפיתוח התכנית "מילת היום בגן" אשר מטרתה העיקרית היא להרחיב ולהעמיק בתכנים המובאים במסגרת העשייה בגן הילדים.

ב"שותפות" וב"יחד", אנו שמחות להציג בפניכם את התכנית "מילת היום בגן" ומאחלים לכן ולילדי הגן חוויה משמחת, מעשירה ומשמעותית.

אלונה אבט
מנכ"לית קבוצת הופ!

סימה חדד מה יפית
מנהלת האגף לחינוך קדם-יסודי

מנהלת האגף לחינוך קדם-יסודי: סימה חדד מה יפית
מנכ"לית קבוצת הופ!: אלונה אבט

צוות הכותבות:

ד"ר אסתר ברוקס, מנהלת המחלקה להפעלה פדגוגית באגף לחינוך קדם-יסודי
מירב תורגמן, מדריכה ארצית לשפה ואוריינות, האגף לחינוך קדם-יסודי
שפרה אטישקין, מדריכת מחוז מרכז
שירה אקרמן שמחוביץ, יועצת תוכן ראשית, פרויקט רחוב סומסום בערוץ הופ!

תוכן העניינים

5		מבוא
8		יחד
12		סליחה
17		משפחה
23		גיבור
28		הוגן
33		חברים
39		שכנים
45		להקשיב
51		מנומס
56		שונה

מבוא

הסדרה "מילת היום ברחוב סומסום" פותחה על ידי ערוץ הופ! ועמותת Sesame Workshop כחלק מעונת 2012 של הסדרה "רחוב סומסום". "מילת היום" שודרה בתקופת הקיץ כאשר הילדים היו בחופשה, ועסקה במילים המתחברות לעולם הילדים. הסדרה כוללת קטעים שונים שעוסקים באותה המילה מזוויות שונות. מטרת הסדרה היא לזמן חוויה ושיח בתכנים המתקשרים למילים הנבחרות מזוויות ראייה שונות. "מילת היום בגן" מאפשרת לילדים הצעירים ליהנות ולהזדהות עם הדמויות המוכרות והחביבות של רחוב סומסום.

"מילת היום בגן" היא הרחבה של הסדרה "מילת היום", ומטרתה העיקרית היא להרחיב ולהעמיק בתכנים המובאים בסדרה במסגרת העשייה בגן הילדים. התכנית "מילת היום בגן" פותחה על ידי האגף לחינוך קדם-יסודי בשיתוף עם ערוץ הופ! ומיזם רחוב סומסום.

עקרונות

- למילים הנבחרות בתכנית, פוטנציאל להעשיר את עולם הילדים והילדות, את החוויות הרגשיות והחברתיות ואת כישורי השפה והשיח שלהם.
- ההתנסות של הילדים והילדות סביב המילים הנבחרות עשויה להעמיק את המשמעויות של הערכים הטמונים בהן.
- חזרה על מילים נבחרות תוך יצירת חיבורים חדשים בין המילים, תעמיק את השיח וההבנה סביב המסרים הערכיים.
- שילוב בין אמצעים חזותיים (סרטונים, אנימציות, תמונות) לאמצעים צליליים (מנגינות, שירים) לבין אמצעים מילוליים יגביר את ההנאה והלמידה של הילדים.

הפעלת התכנית

מרכיבי התכנית:

התכנית כוללת: תקליטור למחשב, חוברת הצעות לפעילויות ותקליטור שמע

תקליטור למחשב:

התקליטור כולל סרטונים לכל "מילות היום".

- ניתן לצפות בסרטונים של "מילת היום" בזמנים שונים במהלך יום הלימודים בגן, במפגש במליאה או בזמן העבודה בקבוצות.
- ניתן לצפות בסרטונים סביב "מילת היום" הנבחרת לכל אורכם, ואפשר לבחור קטעים מאותם סרטונים כבסיס לפעילות מתאימה.

חוברת הצעות לפעילויות:

החוברת "מילת היום בגן" כוללת מידע מגוון על אודות המילים, הצעות לפעילויות חווייתיות סביב מילים נבחרות שמטרתן העיקרית היא להרחיב ולהעמיק בתכנים המובאים בסדרה "מילת היום".

- הפעילויות המוצעות הן לבחירה ולשיקול דעתם של הגננת וצוות הגן.
- צפייה מונחית של סרטונים:
- ניתן לתת משימת צפייה לילדים: לאתר קושי בסיטואציה, לאפיין דמויות, להתבונן בסביבה, לגלות מהי "מילת היום" וכדומה.
- שיח בעקבות הצפייה: ניתן לשאול שאלות, כגון: מה הרגשתם בזמן שצפינו בסרטון? האם אהבתם את הקטע בו צפינו? מדוע? האם קרה לכם מקרה דומה? מה אפשר ללמוד מהקטע?
- הצעות לפעילויות בעקבות הצפייה: המחזת האירוע המוצג בסרטון, המצאת סוף אחר לאירוע, יצירת תסריט או סיפור חדש למילה.

מה בחוברת?

- עבור כל המילים הנבחרות, הוגדרו הסעיפים האלה (השימוש בהם הוא לפי שיקול דעתה של הגננת):
- לכל מילה יש סיפור - פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים.
 - מה בסרטון? פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון.
 - מילים טובות - רשימת מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרת הידע ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים.
 - בואו נדבר על זה - הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח הרגשי.
 - הלכה למעשה - שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים.
 - עוד סיפור ושיר - אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה.
 - סביבה והשראה - רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית.

שיתוף הורים בתכנית

- חשוב ליידע את ההורים בהשתתפות הגן בתכנית "מילת היום בגן".
- ניתן לשלוח מכתב להורים כדי ליידע אותם על חוויות הילדים בעקבות התכנית בגן הילדים.
 - כדאי לשלוח "ידיעון" להורים המעדכן אותם מהי "מילת היום".
 - אפשר ליצור ערוץ דו-כיווני סביב המילה: לבקש מההורים לכתוב מה משמעות "מילת היום" עבורם; לשלוח שיר או ספר בנושא; לשלוח סיפור אישי הקשור במילה וכדומה.

המילים הנבחרות

בתכנית "מילת היום בגן" נבחרו המילים האלה:

- יחד
- סליחה
- שונה
- שכנים
- משפחה
- גיבור
- הוגן
- להקשיב
- מנומס
- חברים

מילת היום

יחד

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה "יחד":

זה עם זה (רב מילים).

מילים נרדפות - בְּכַפִּיפָה אַחַת (מליצית) בְּמַחְצָה אַחַת, יַחַד, בְּיַחַד, יָד בְּיָד, יַחְדָּו (מליצית); צִוְּתָא חָדָא (כצוות אחד, בחבורה אחת), בְּצִוְּתָא; טַנְדָּו (בשניים, בצמד).

ציורפים - בְּיַחַד וּלְחֻד, גַּם יַחַד, חַיִּים בְּיַחַד, יַחַד עִם זֹאת

● "יחד" במקורות:

● "וַיְהִי בִישְׁרוֹן, מֶלֶךְ, בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם, יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים ל"ג, ה').

● "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהילים קל"ג).

● "טובים השנים מן האחד..." "כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו" (קהלת ד', י').

● ניבים וביטויים:

● **שנינו ביחד וכל אחד לחוד.**

● **ביחד ולחוד.** מקור: העברית החדשה. פירוש: נטילת אחריות במשותף ובנפרד, כך שכל אחד אחראי גם בפני עצמו.

● **כולם בשביל אחד ואחד בשביל כולם.** מקור: העברית החדשה. פירוש: שותפות ואיחוד כוחות.

2. מה בסרטון?:

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום יחד	00:08	משה אופניק וילדים - מה זה "יחד"?	
2 אנימציה: מגדל קלפים	00:34	שיתוף פעולה - בונים בית קלפים ביחד	
3 חבובות: אלמו צמא	02:20	אלמו צמא מאוד; גם הצמח של אבי צמא וזקוק למים. מה עושים? מי ישתה?	הוגן
4 כתבה: שוק ק-ח-תן	03:34	רותם, בת שבע מפרדס חנה, יוצאת עם שתי חברותיה הטובות לשוק 'ק-ח-תן' המקומי. הן אוספות משחקים ישנים של רותם ופריטים נוספים מסבתה ויוצאות לשוק.	שכנים
5 חבובות: אלמו וזואי חולקים	02:39	לאלמו יש עוגיות ולזואי יש כוס חלב. הם לומדים לחלוק ביניהם.	הוגן
6 כתבה: צריך לחלוק	02:00	חמישיית ילדים מראה איך צריך להסתדר במשפחה	משפחה
7 שיר: "יחד נצליח - יחד, לא לבד"	02:17	שיר בנושא שיתוף פעולה	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל
להעשרת הידע ולהעמקת השיח
הערכי בגן הילדים

- שיתוף פעולה
- שותפות
- יחדיו
- תור, מחכים בתור, ממתנים
- קבוצה
- חברות

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח
הרגשי

- מה זה "ביחד"?
- מה אפשר לעשות יחד? מה אפשר לעשות רק ביחד?
- הכי כיף ביחד/הכי כיף לבד
- דברים שאני אוהב לעשות ביחד/לבד (בגן/בבית)
- חולקים בבית - האם קל לחלוק עם אחים? מה חולקים עם אחים? (אפשר לקשר לסיפורים: צפוף בבית / אפרים סידון, דוביל'ה בונה בית / חיה שנהב)
- ביחד יותר קל

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- שוק "קח-תן" - ניתן ליזום שוק "קח-תן" של ספרים, צעצועים.
- "הסיפור שלי" - אפשר להאזין לסיפורי משפחות הילדים: "סיפורים של יחד"...
- יוצרים ביחד - ניתן ליזום שיתופי פעולה בין הילדים, כגון: בנייה משותפת, יצירה משותפת, הכנת מאכלים (כגון סלט) או לתכנן משחק חברתי לקבוצת ילדים.
- משחקים ביחד - ניתן לזמן משחקי חברה, כגון: תופסת, מחבואים...
- שרים ביחד - שרים במקהלה את השיר: "יחד נצליח - יחד, לא לבד", המופיע בקטע מספר 7

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

ספרים וסיפורים:

הגשר / הנץ יניש והלגה בנש, תורגם לעברית על ידי ריקלין-בנעט (מודן, 2011).

"הגשר" הוא סיפור עממי אוסטרי שעלילתו מתמקדת בענק ודוב הנפגשים באמצע גשר ארוך וצר, ואף אחד מהם אינו מוכן לוותר ולחזור על עקבותיו ולפנות מקום לאחר. אחרי שתי הצעות שיכלו להוביל לכישלון מוחלט או להצלחה חלקית, נולד הרעיון הגדול שבבסיסו הצלחת שני הצדדים. תוכן הסיפור מתאים לעולם הילדים, שלעיתים נתקלים במצבים חברתיים של מאבק על מקום או על חפץ. המסר בסיפור הוא כי שיתוף פעולה חשוב, עשוי להוביל לפתרון טוב ונוח לשני הצדדים. בעקבות הסיפור ניתן:

- לדון עם הילדים על הבעיה המתחלת של הסיפור: ענק ודוב גדול מגיעים בו זמנית לאותו גשר - מה יקרה? האם יצליחו לעבור יחדיו?
- איורי הסיפור ממחישים את הבעיה באירוע. ניתן לתת לילדים להתבונן באיורים ולספר על הקושי.
- להפסיק את קריאת הסיפור לפני מציאת הפתרון ולדון עם הילדים האם הפתרונות שהוצעו נכונים או הוגנים; לשאול את הילדים על פתרונות נוספים.
- להמחזיז את האירוע (בניית "גשר").
- לקשר לאירועים דומים מחיי הגן בהם שיתוף פעולה ו"יחד" מובילים לפתרון.

ספרים נוספים הקשורים למילה יחד:

- אליעזר והגזר / ליון קיפניס
- המטרייה הגדולה של אבא / ליון קיפניס
- דוביל'ה בונה בית / חיה שנהב
- צפוף בבית / אפרים סידון
- דירה להשכיר / לאה גולדברג

שירים:

- שיר לאהבה / מילים: איילת ציוני וגילי ליבר
- יחד / שמרית אור
- ביחד או לבד / לאה נאור
- בוא נראה מה קורה / לאה נאור
- אדון שוקו / חיה שנהב
- יד ביד / אהוד מנור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- תערוכת תמונות של ילדים יוצרים, משחקים ובונים יחדיו.
- תערוכת "תמונת מחזור" של הגן מצולמות על ידי הילדים.
- צילום של צוות הגן והילדים תחת הכותרת "ביחד זה יותר" או כל ססמה אחרת שתשדר את המסר של כוח ה"ביחד".
- תערוכת ספרים שהמסר שלהם הוא "הכוח של הביחד" (רשימה לעיל).

מילת היום

סליחה

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

סְלִיחָה (מתוך: סיפורי מילים / רוביק רוזנטל)

סליחה היא חרטה על מעשה כלשהו, כאשר אנחנו סולחים למישהו, אנחנו מוותרים על הכעס שלנו כלפיו. בתנ"ך אומרים על אלוהים שהוא "טוב וסלח" (תהילים פ"ו, ה'), כלומר: הוא מסוגל לוותר למי שעושה חטא. עד היום יהודים מאמינים מבקשים סליחה מאנשים ומאלוהים, בעיקר לפני יום הכיפורים, כי על פי האמונה ביום זה אלוהים אמור לכפר על העוונות, כלומר, לסלוח. לתפילות הרבות שמתפללים לפני יום כיפור קוראים "סליחות", והנוהג המקובל הוא "לומר סליחות".

בדרך כלל אנשים מבקשים סליחה מאדם אחר. נוהג לבקש סליחה כאשר אנו מרגישים שעשינו מעשה עליו התחרטנו, או שהחבר שלנו חושב שעשינו מעשה שפגע בו. אנשים משתמשים במילה סליחה גם במצבים יומיומיים. למשל, כאשר רוצים לשאול דבר מה אדם לא מאו, אומרים לו "סליחה, מה השעה?", או "סליחה, איך מגיעים לרחוב הרצל?" בשאלה הזאת אנחנו גוזלים מזמנו של אותו אדם, וכדי שלא יכעס אומרים תחילה "סליחה". סליחה היא כאן מילת נימוס.

● פירושה של מילה "סליחה":

1. ביקש סליחה, הביע חרטה על מעשה שעשה וביקש מחילה או כפרה עליו.
2. מילת התנצלות על דבר שנעשה, מילה המביעה צער על מעשה שעשוי היה לפגוע במישהו אחר.
3. פנייה מנומסת למישהו כדי למשוך את תשומת לבו, כדי לשאול אותו שאלה, כדי לתקן את דבריו וכדומה.

4. הענקת מחילה או כפרה, ויתור על עונש המגיע בשל מעשה רע או על נקמה.

מילים נרדפות - כִּפּוּר; חֲנִינָה, הַמְתָּקוּת דִּין (עֲנָשׁ); מְחִילָה

ציורפים - חִדּוּשׁ הַרְחָמִים (וְהַסְלִיחוֹת); עֲמָה, אֲתָה הַסְלִיחָה

● "סליחה" במקורות:

- "וְאַתָּה אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת חַנּוּן וְרַחוּם אֶרְוֶה אֶפְיֹם וְרַב־חֶסֶד (ק' חֶסֶד) וְלֹא עֲזַבְתָּם" (נחמיה ט', י"ז).
- "ועל כולם, אלוה סליחות. סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו מתפילת על חטא שחטאנו" (מתוך תפילת יום הכיפורים).
- "סלח-נא, לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה--כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ; וְכַאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה, מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנֶּה" (במדבר, י"ד, י"ט).

● ניבים וביטויים:

- **כי עמך הסליחה.** מקור: תהילים ק"ל ד'. פירוש: ביטוי להבעת התנצלות.
- **דָּרַךְ אָרָץ.** מקור: יִפָּה תִלְמֹד תוֹרָה עִם דָּרַךְ אָרָץ (פרקי אבות פרק ב', ב'). פירוש: סליחה היא גם מילת נימוס המבטאת דרך ארץ.

- **הלבין פני חברו.** מקור: והמלבין פני חברו ברבים... אין לו חלק לעולם הבא (פרקי אבות פרק ג', י"ד). פירוש: מי שהלבין פני חברו ברבים, מי שפגע או העליב את חברו צריך לבקש ממנו סליחה.
- **אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה.** מקור: רמב"ם הלכות תשובה, פרק ב' הלכה י'.

2. מה בסרטון?:

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום "סליחה"	01:28	משה אופניק וילדים - מה זו "סליחה"?	
2 חבובות: אלמו ואבי מתנצלים	01:40	אלמו ואבי פוגעים בטעות זה בזה, ומתנצלים.	
3 אנימציה: רוקדים עם בועות וקרניים	01:07	יצור קוצני רוצה לשחק עם חברים חדשים שמפריחים בועות.	יחד
4 כתבה: מבקשים סליחה	01:34	קיא וגיא שוברים פסל בגינה. מה יעשו? האם יסתירו את השבר או יתוודו ויבקשו סליחה?	
5 אנימציה: רון שמחון פוגש את נויה	01:35	רון שמחון הוא ילד שיושב בכיסא גלגלים. כשהוא מבקש מנויה לשחק אתה כדורסל, היא בטוחה שהוא לא יוכל לשחק, כי הוא יושב בכיסא גלגלים.	גיבור
6 חבובות: אמירת אמת והתוצאות	04:06	אלמו מבקש מאבי לשמור לו על טירת הקוביות. כשהתרנגולת מגיעה, אבי מבקשת ממנה ללכת משם, אבל אבי עצמה מפילה בטעות את הקוביות. האם היא תספר לאלמו מי באמת הפיל את הטירה?	
7 אנימציה: נד ונודלס	01:04	נד ונודלס בונים מטוס	חברים
8 שיר: אם קצת הייתי מתאפקת	02:01	שיר בנושא הבנה של מצוקת האחר	הוגן

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרת הידע ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים

- מצטער/מצטערת
- מתנצל/מתנצלת/התנצלות
- מחילה
- פיוס/להתפייס/התפייסות

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח הרגשי

- מה זה לסלוח?
- האם אומרים סליחה או מבקשים?
- מתי מבקשים סליחה וכיצד?
- מה מרגישים כשסולחים?
- האם קל או קשה לסלוח או לבקש סליחה?
- למה צריך לבקש סליחה?
- סוגים שונים של סליחה - סליחה מטעמי נימוס, סליחה כבקשת מחילה...

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- הצגת אירועים הקשורים לסליחה באמצעות אירועי מספרי ילדים או תמונות אחרות ושיח בעקבות ההתבוננות.
- אם מילה זאת נלמדת בחודשים אלול ותשרי יש אפשרות לקשר אותה ל"סליחות" שמתקיימות בכל אזורי הארץ, ואף להציע סיור סליחות לבתי כנסת בשכונת הגן.
- העלאת דילמות בקרב הילדים ומשחק תפקידים בעיבוד הדילמות: קשה לי לבקש סליחה, דילמות מתוך הספרים המוכרים או מתוך הסרטונים.

- לימוד מילות השיר "אם קצת הייתי מתאפקת" המופיע בקטע מספר 8:

"אם קצת הייתי מתאפקת" / נגה אלגום

אֶרְנֶבֶת לְבָנָה	אֶרְנֶבֶת לְבָנָה
פָּגְשָׁה פִּילָה קִטְנָה	טִילָה לָהּ בִּגְנָה
שְׁתוּפָה בְּתָף!	וּמִצָּאָה שְׁלִילִית שֶׁל בָּץ!
אֶרְנֶבֶת שׁוֹבְבָה	אֶרְנֶבֶת שׁוֹבְבָה
כָּל כֶּן הִתְלַהֲבָה	כָּל כֶּן הִתְלַהֲבָה שׁ...
וְאֵת הַתָּף רָצְתָה לְחַטֹּף!	מִיד רָצְתָה לְקַפֵּץ!
הִיא יָדְעָה שֶׁלְחַטֹּף זֶה לֹא מְגֻמָּס...	הִיא חֲשָׁבָה שְׂאֵלִי לֹא כִדְאִי
שְׂאֵלִי הַפִּילָה תַעֲלֵב וְתִכְצֵס	שְׁבִלִי מִגִּפּוֹסִים יִהְיֶה קֶר מִדִּי.
וּבְכָל זֹאת הִיא לֹא הִתְאַפְּקָה	וּבְכָל זֹאת, הִיא לֹא הִתְאַפְּקָה
וְלֹק-חָה!	וְזִנְיָה!
הַפִּילָה עֲכָשׁוּ בְּכִי מִמֶּרֶת	עֲכָשׁוּ הָאֶרְנֶבֶת מִקֶּרֶת...
וְהָאֶרְנֶבֶת מִצְטַעֶרֶת	וְבִין אֶפֶצ'י לְאֶפֶצ'י, הִיא אוֹמֶרֶת:
פְּזֻמוֹ: אִם רַק הֵייתִי מִתְאַפְּקָה	פְּזֻמוֹ: אִם רַק הֵייתִי מִתְאַפְּקָה
וּמִבְקָשָׁת יָפָה בְּלִי לְחַטֹּף...	וְעוֹצֶרֶת שְׁנִיָּה לְחֹשֶׁב.
הַפִּילָה עֲכָשׁוּ הֵיטָה צוֹחֶקֶת	הֵייתִי קֹדֶם נוֹעֶלֶת מִגִּפּוֹסִים
וְהִיָּה לִי הֶרְבֵּה	וְהֵייתִי מְרֻשָּׁה ('פֶּצ'י)
הִיָּה לִי הֶרְבֵּה	הֵייתִי מְרֻשָּׁה ('פֶּצ'י)
הִיָּה לִי הֶרְבֵּה יוֹתֵר טוֹב!	הֵייתִי מְרֻשָּׁה יוֹתֵר טוֹב.

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

ספרים וסיפורים:

המלחמה האדירה / אורה איל

סיפור זה מגולל את סיפורה של מריבה בין הילדים דן ואלון ובסופה - התפייסות של השניים. בשעת משחק אלון מוצא קרש ודן טוען כי זה הקרש שלו. המריבה של השניים הופכת למלחמת ענקים של הורים, מלכים דמיוניים ומפלצות יורקות אש. כמו שהמריבה מתלקחת כך היא מתפוגגת. שני הילדים מתפייסים והולכים לחפש חיפושיות ושוב הם חברים טובים.

- באתר גנ-נט יש כמה סרטונים בהם ד"ר צביה ולדן קוראת את הסיפור לקבוצת ילדים ומשוחחת עם מדריכות בעקבות הקריאה. מומלץ לצפות בסרטונים.
- ניתן להאזין לאורה איל קוראת את הסיפור באתר דף-דף.

- ניתן לקרוא את הפתיח, המתאר את תחילת המריבה: "אני מצאתי אותו קודם" - ולבקש מהילדים להציע פתרונות לדן ולאלון.
- ניתן לשוחח על דמיון ומציאות - מה במריבה היה דמיוני ומה היה מציאותי?
- אורה איל סיפרה כי את ההשראה לאיורי הספר קיבלה בעת עיון בספר "ארץ יצורי הפרא" / מוריס סנדק. ניתן להתבונן באיורי שני הספרים ולחקור את ההשפעה - אילו איורים דומים? במה?
- כדאי לדון עם הילדים: מי צריך לבקש סליחה? האם זה דן? האם אלון?
- ניתן לנהל שיח סביב הדרך בה הילדים התפייסו, ולספר "סיפורי התפייסות של ילדי הגן".

ספרים נוספים הקשורים למילה סליחה:

- סבלנותו של הלל הזקן / דבורה עומר
- סליחה! / לנדה נורברט וורנס טים
- מעשה בחתוליים / ע' הלל
- ברוגז ברוגז אף פעם, שולם שולם לעולם / מיריק שניר
- סליחה שבלב / דבורה עומר

שירים:

- אני סולח / שלומית כהן-אסיף
- סליחה / לאה נאור
- התפייסות / שלומית כהן-אסיף
- זרת לשלום / רפאל ספורטה
- בואו נעשה שלום קטן / לאה נאור
- בוא נשלים / נורית יובל
- מי אשם / פניה ברגשטיין

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- הקמת מרכז גישור לאירועים מחיי הגן שבו הילדים פותרים סוגיות - מבקשים וגם סולחים לחברים.
- "לבבות הסליחה" - גזרי לבבות הנמצאים במקום נגיש לילדים, כדי שיוכלו לקחת לב ולהעניקו לילד או ילדה שמהם הם רוצים לבקש סליחה.
- "תצלום מספר סיפור" - תצלומים של מצבים שבהם מתבקשת המילה 'סליחה'.

מילת היום

משפחה

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

מְשֻׁפָּחָה (מתוך: סיפורי מילים / רוביק רוזנטל)

מְשֻׁפָּחָה היא קבוצה של אנשים שיש ביניהם קשר. למשפחה שכוללת גם אנשים רחוקים יותר, דודים ודודות, גיסים ובני דודים ועוד ועוד, קוראים משפחה מורחבת. יש הטוענים כי המילה משפחה קשורה לשורש ספ"ח, כי מי ששייך למשפחה מסתפח אליה.

יש כל מיני סוגים של משפחות. משפחה שיש לה בנים ובנות רבים נקראת משפחה ברוכת ילדים.

משפחה שבה יש רק הורה אחד, נקראת משפחה חד-הורית או יחידנית.

לכל בני האדם בעולם קוראים משפחת האדם, או משפחת העמים, וזה אומר שיש משהו משותף לכל בני האדם.

● פירושה של מילה "משפחה":

1. מסגרת חברתית של הורים וילדיהם, של בני זוג או של הורה יחיד וילדיו, החיים בדרך כלל יחד ומנהלים בית משותף.
 2. ביולוגיה: יחידת מיון של בעלי חיים או צמחים בעלי תכונות דומות, שהם חלק מיחידת מיון גדולה יותר (ממלכה - מערכה - מחלקה - סדרה - משפחה - סוג - מין).
 3. קבוצת דברים שיש להם מקור אחד או שיש ביניהם קרבה.
- מילים נרדפות** - בֵּית, מְשֻׁפָּחָה; שֶׁבֶט, מִטָּה (בלשון המקרא); בֵּית אָב, חֲמוּלָה
- צירופים** - קְרוֹב מְשֻׁפָּחָה, חֵץ מְשֻׁפָּחָה, הַמְשֻׁפָּחָה הַמְרֻחָבֶת, חוּג הַמְשֻׁפָּחָה, יוֹם הַמְשֻׁפָּחָה, מְשֻׁפָּחָה גְרָעִינִית, קֶשֶׁר מְשֻׁפָּחָה, שֵׁם מְשֻׁפָּחָה.

● "משפחה" במקורות:

- "זבח משפחה" (שמואל א' כ' כ"ט). סעודה שבה משתתפת כל המשפחה.
- "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". מקור: "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ, לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ, וְלִמְצֹן יֵיטֵב לָךְ, עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ, נָתַן לָךְ" (דברים ה' ט"ז).
- הַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל-דּוֹר וְדוֹר מְשֻׁפָּחָה וּמְשֻׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וְיָמֵי הַפָּאִרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבֹרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכָרָם לֹא-יִסּוּף מִזֶּרְעָם (מגילת אסתר, ט', כ"ח).

● ניבים וביטויים:

- **התפוח אינו נופל רחוק מהעץ**. פירוש: הילדים דומים להוריהם, מעשיהם דומים.
- **הכול נשאר במשפחה**. מקור: העברית החדשה. פירוש: במשפחה קורים אירועים רבים שאנשים אחרים אינם יודעים עליהם.
- **זה קורה במשפחות הכי טובות**. מקור: העברית החדשה. פירוש: הדברים קורים בחוג המשפחה. כאשר קורה משהו לא נעים במשפחה, ניתן להתנחם באמרה זו, כלומר: לא צריך להתרגש מזה

- יותר מדי, זה מקרה שקורה לאנשים רבים ובמשפחות רבות.
- **משפחות האדמה.** מקור: בראשית י"ב ג'. פירוש: כלל העמים. ובהשאלה: חקלאים העוסקים בעבודת האדמה.

2. מה בסרטון?:

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מדברים מילת היום "משפחה"	01:57	משה אופניק מחכה לביקור משפחתי של סבתא. ילדים מסבירים - מהי "משפחה"?	
2 אנימציה: אצבע מציירת אהבה	01:03	אם וילד מציירים על חלון כאשר יורד גשם בחוץ. הם מציירים את עצמם מחזיקים ידיים.	יחד
3 כתבה: המשפחה שלי	01:22	מי במשפחה שלנו? ומה אנו אוהבים לעשות עם המשפחה? ילדים מספרים מי הם בני המשפחה שלהם.	
4 חבובות: אריק ובנץ משחקים במשפחה	01:34	אריק מבקש מבנץ לנחש את מי מבין בני המשפחה הוא מחקה.	חברים, יחד
5 שיר: אחים ואחיות	01:51	שיר על מה קורה בין אחים ואחיות במשפחה וגם ההורים הם אחים ואחיות של מישהו.	
6 אנימציה: מתנה ליום הולדת	00:52	איך לחלק שווה בשווה פרחים לדגים, בלי שאף אחד יתאכזב.	הוגן
7 כתבה: חגיגת המימונה	02:28	חגיגות משפחתיות: סעודת המימונה במשפחתה של ליאור.	שכנים, שונה
8 אנימציה: פינטו	00:48	פינטו מספר על החברים במשפחה שלו.	

9	שיר: שיר המשפחה	01:35	משפחה שרה על בני המשפחה השונים.
---	-----------------	-------	---------------------------------

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרת הידע והעמקת השיח הערכי בגן הילדים

- אחים/אחיות
- בני משפחה: אבא, אימא, בן, בת, דוד, דודה, נכד, נכדה, ניין, נינה ועוד
- קרובי משפחה
- שם משפחה
- אורחים
- משפחה מורחבת
- משפחה גרעינית
- דור/דורות/מדור לדור

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מי במשפחה שלנו; יחסי אחים במשפחה; מה חולקים במשפחה.
- מה אוהבים לעשות עם המשפחה? פעילויות שגרתיות, מיוחדות וחגיגיות ופעילויות מועדפות.
- האם כל המשפחות דומות? אילו משפחות אתם מכירים? ניתן להיעזר בספר: כל אחד והמשפחה שלו / יהודה אטלס ועל משאלי - הספר מציג שורה ארוכה של משפחות. הספר מעודד היכרות וקבלה של משפחות שונות.
- אירוח משפחתי - מי מתארח אצלנו? אצל מי אנחנו מתארחים? סיפור על אירוח משפחתי.
- תפקידים במשפחה: מהו תפקידו של כל אחד מבני המשפחה (בעריכת שולחן, בסידור חדר הילדים, בסיוע בטיפול באח/אחות ועוד).
- ילדים בעלי שם פרטי זהה בגן נקראים בשם הפרטי בתוספת שם המשפחה או רק בשם המשפחה. מהו שם משפחה?

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- תמונה משפחתית - תערוכת תמונות של שמחות ואירועים שונים במשפחות שונות.
- תערוכה בסימן ציור משפחתי - משפחות מציירות ציור משותף.
- משפחות בארצות שונות - התבוננות בתמונות ובספרים של משפחות בעולם.
- יצירת אילן יוחסין של המשפחה באמצעות תמונות, איורים ועוד.
- אלבום משפחתי - הבאת אלבום תצלומים משפחתי ביום ההולדת או ביום אחר שייקבע, התבוננות בתצלומים, הצגת בני המשפחה, סיפור משפחתי, תמונות מחפשות שם.

- לימוד מילות השירים: "שיר המשפחה" המופיע בקטע מספר 9.

המשפחה שלי

מאת: Sesame Street תרגום: אפי בן ישראל

אבא שלי אבא הוא סבא שלי,	אמא שלי אמא היא סבתא רחל,	אחי הגדול לידי פה מממש
גם אבא שלי אמא הוא סבא.	לאמא שלי קוראים סימה.	וגם אחותי התינוקת.
האיש שעומד כאן מממש לידי	זוהי הדודה, קוראים לה יעל,	אני במרכז עם בגד חדש,
הוא דיד והוא אח שלי אבא.	והיא גם אחות שלי אמא.	אפילו עשיתי תסרוקת.
זו המשפחה שלי,	זו המשפחה שלי,	
כמעט כמעט כלה.	כמעט כמעט כלה.	
אולי קצת התבלבלתי,	אולי קצת התבלבלתי,	
אז נתחיל מהתחלה.	אז נתחיל מהתחלה.	

- בהשראת השיר ניתן לשוחח על השמות והכינויים של בני המשפחה הגרעינית והמורחבת, למשל: אחיין הוא הבן של האח או האחות, דודן הוא הבן של הדוד או הדודה.
- לימוד השיר: "אחים ואחיות".

אחים ואחיות

מאת: Sesame Street תרגום: אפי בן ישראל

אחים ואחיות	לאמא יש אחות ששמה דודה לו
אחים ואחיות	גם למבגרים יש אחיות ואחים
אחיות ואחים	ופעם פמוכם הם היו ילדים
הם תמיד זה לזה עוזרים	אחים ואחיות הם חברים ואוהבים
כשהם רעבים לאכל להם עוזרים	ולפעמים הם גם רבים ודוחפים
כשהם מלכלכים אותם מנקים	אחות אוהבת אחות
כשגשם יורד שומרים שיהיו יבשים	אח אוהב אח
כשהם בוכים לבכות להם עוזרים	תראו איך יחד הם מסתובבים
כלבים לאבוד הולכים	יוצאים לטייל מנחה עושים
חברים דירה עוזרים	חולקים גלידה חבוק חולקים
אבל אחיות ואחים תמיד נשארים	משחקים בחוץ ביום כה נעים
סביב השלחן יחד אוכלים	מבלים ביחד יחד גדלים
אחיות ואחים חבורת מדהימים	כלבים לאבוד הולכים
חלק נראים כמו אבא או אמא	חברים דירה עוזרים
וגם יש תאומים שזה לזה דומים	אבל אחיות ואחים תמיד נשארים
לאבא יש אח ששמו דיד לו	

6. בסיפור ובשיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

• סיפורים:

אבא עושה בושות / מאיר שלו

אימא של אפרים היא כתבת חדשות, ואבא שלו עקר בית. אפרים מתבייש מאבא שלו, שאינו מתנהג כמו כל האבות: הוא שר ברחוב, הוא פוחד מסרטים מפחידים, הוא מציק לאנשים ברחוב ולטבח במסעדה והכי נורא - הוא נתן לבן שלו את השם אפרים. יום אחד הגננת עורכת בגן תחרות עוגות. אבא של אפרים מכין עוגה. העוגה נראית מאוד מגושמת ומכוערת לעומת שאר העוגות, ואפרים נבוכ עד שהאב פורס אותה והיא מתגלה במלוא יופייה והדרה. בנקודה זו לאבא הזדמנות מיוחדת להוכיח כי גם לשונות יש ייחוד ויופי משלה; אפרים לומד להכיר צד אחר באביו ולומד לקבל את השונה כפי שהוא ולאהוב אותו בשל סיבה זו. דווקא הנקודה שממנה אפרים חשש, הופכת לנקודה שבה אפרים מתגאה באביו ואינו מובך לחבק אותו ולדבר עליו.

• ניתן להתבונן באיורי הספר אותם אייר יוסי אבולעפיה, ולזהות מצבים המתוארים בסיפור.

• לשוחח עם הילדים: מדוע אפרים מתבייש באבא שלו?

• אפשר לשאול את הילדים: מה הם אוהבים לעשות עם אבא? ועם אימא?

ספרים נוספים המתאימים למילה 'משפחה':

- הלו הלו אבא / חנה הורן
- במשפחה שלי / מיריק שניר
- סבתא של חנה בננה בישלה דייסה / אורה איל
- אבא הכי חזק / אלומה נרי
- אבא שלי / אנתוני בראון
- אימא שלי / אנתוני בראון
- ינשופונים / מרטין ודל שניר
- מתנה לאבא / נירה הראל
- משגעת פילים / אורי אורלב
- אימא ואני / אמה צ'צ'סטר קלרק
- שלושה לטנגו / ג'סטין ריצ'רדסון ופיטר פרנל
- אימא ואבא של טל נפרדים / שולה מודן
- לתומר יש אימא / סילביה נורמן (סיפור על התהליך לחד-הוריות)
- ילד מתנה / נטע אריאל (סיפורו של ילד מאומץ)

• שירים:

- משירי לאה נאור: אָבא, בֵּן כְּמָה הָיִיתָ כְּשֶׁהָיִיתָ יֶלֶד, בּוֹקֵר, בְּמִשְׁפָּחָה שֶׁלֹּנוּ לֹא מִשְׁעָמָם, הַדְּבָרִים הַכִּי טוֹבִים שֶׁל הָעוֹלָם, הַדּוֹד חַיִּים צוֹבֵט בְּלִחְיִים, הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁל הַיָּרֵחַ
- ברבאבא / יורם טהר לב

- פתחו את השער / קדיה מולודובסקי
- איזה מזל / חגית בנזימן
- כשעצוב לי / שלומית כהן-אסיף
- אבא / עדולה
- שירים מתוך הספר: גם הילד הזה הוא אני / יהודה אטלס,
- יום האב / חגית בנזימן
- יש ילד שאבא שלו / יהונתן גפן
- שיר המשפחה / יורם טהר לב
- משפחה מיוחדת במינה / דתיה בן דור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

התבוננות ושיח סביב יצירות אמנות: בערכה "משפחה" בהוצאת משרד החינוך, מוצגות עשרים יצירות אמנות. ההתבוננות ביצירות יכולה לשמש נקודת מוצא לשיח סביב נושא היצירה, הדמויות המופיעות בה, הסביבה, הצבעים והטכניקה. דוגמה ליצירות: "האמבט" / מארי קסט, "אם מיניקה את תינוקה" / פיטר דה-הוך, "ילדים אחר הצהריים בוורגמונט" / אוגוסט רנואר, "ארוחה" / נורמן רוקוול.

- תערוכת יצירות משפחתיות בטכניקת אסמבלאז' (טכניקת יצירת אובייקט תלת-ממדי באמצעות חיבור של חפצים שונים), בהשראת האמן חנוך פיבן ובעקבות קריאת הספר "הכלב שלי מריח כמו גרב מסריח" / חנוך פיבן.
- תערוכת חפצי משפחות.
- אוסף מתכונים של מאכלי משפחות.
- ילדים מצלמים את חבריהם משחקים במשפחה במרכז הסוציו-דרמטי ותערוכת תצלומים.

מילת היום

גיבור

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

גִּבּוֹרָה (מתוך: סיפורי מילים / רוביק רוזנטל)

"גבורה" היא תכונה המתגלית כאשר אדם פועל באומץ רב במצבים מסוכנים, אינו מגלה פחד ומוכן להקריב את עצמו. בתנ"ך, כאשר מספרים על מלכים מסוימים בישראל, כותבים שהם עשו מעשי גבורה. הגיבור המפורסם ביותר המוכר מסיפורי התנ"ך הוא שמשון (שופטים י"ג-ט"ז), ועל כן הוא נקרא שמשון הגיבור.

המשנה מתארת במסכת אבות (הכ"א) את חיי האדם לפי גילו, ולכל גיל היא מעניקה תכונה או תפקיד. למשל בן שמונה עשרה מיועד לחופה, כלומר זה גיל הנישואין; בן ארבעים לבינה, כלומר זה גיל של תבונה וחקמה. ובנוגע לגיל שמונים, המשנה אומרת: "בן שמונים לגבורה". האמרה הזאת באה בעקבות פסוק בספר תהילים: "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה", כלומר, אם שנות חיינו גברו מאוד, נגיע לגיל שמונים. לכן אומרים על מי שהגיע לגיל שמונים, שהוא "הגיע לגבורות".

"גיבור" קיבל בימינו משמעות חדשה. "גיבור" הוא דמות מרכזית במחזה, בסרט או בספר, כמו באנגלית, "hero". אין פירוש הדבר שהוא לוחם בקרב או אמיץ במיוחד, אולם, אולי נקבעה המילה הזאת מפני שבעבר השירים והסיפורים נכתבו בעיקר על גיבורים בשדה הקרב. היום נוהגים לכתוב ספרים ומחזות על אנשים פשוטים או חלשים, והם מכונים "אנטי-גיבור".

● פירושה של מילה "גיבור":

1. מי שגילה אומץ לב וכוחות נפש בלתי רגילים, לרוב בנסיבות יוצאות דופן, מי שעשה מעשי גבורה; לוחם המצטיין באומץ לב מופתי בקרב או במלחמה.
 2. דמות מופת, דמות נערצת שאפשר להזדהות עמה, אליל.
 3. הדמות הראשית ברומן, במחזה, בסרט וכדומה.
 4. מי שנמצא באופן זמני במרכז תשומת הלב, מי שנמצא בכותרות; מרכז ההתעניינות.
 5. מי שהתגבר על פחד או קושי כדי לבצע משימה.
 6. מי שוויתר על דבר מה שהיה חשוב עבורו לטובת אחר.
 7. א. (מיתולוגיה יוונית-רומית) דמות בעלת כוח ואומץ לב על-אנושיים; חצי אל.
ב. דמות אגדתית שמייחסים לה אומץ לב או מעשי גבורה בלתי רגילים.
- מילים נרדפות** - דְּמוּת, גִּבּוֹר בֶּן-חַיִּל, גִּבּוֹר, גִּבּוֹר חַיִּל, גִּבּוֹר כֹּחַ (בלשון המקרא ובספרות), אִישׁ חַיִּל.
צירופים - אֶנְטִי-גִּבּוֹר, גִּבּוֹר הַיּוֹם, גִּבּוֹר תְּרֻבָּה, גִּבּוֹר-עַל.

● "גיבור" במקורות:

- "טוב אָרץ אַפִּים, מַגְבוֹר; וּמַשֵּׁל בְּרוּחוֹ, מַלְכֵּד צִיר" (משלי ט"ז, ל"ב). האיש הסבלן והסלחן עדיף על הגיבור.
- "אַל תִּירָא מִפֶּחַד פֶּתָאִם" (משלי ג', כ"ה).
- "גבור חיל" (שופטים י"א א'). איש אמיץ, מצטיין.

● ניבים וביטויים:

- "איזה הוא גיבור? הכובש את יצרו". מקור: פרקי אבות ד', א'. פירוש: הגיבור האמיתי הוא המתגבר על יצרים.
- "איזהו גיבור שבגיבורים - מי שעושה שונאו לאוהבו". מקור: אבות דרבי נתן.
- "אַל יתהלל הגִּבּוֹר בגבורתו". מקור: ירמיהו ט', כ"ב. פירוש: בשבח הצניעות.
- "גיבור כארי". מקור: אבות ה', כ'. פירוש: גיבור גדול.

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום גיבור	01:46	משה אופניק וילדים מסבירים: מה זה גיבור?	
2 אנימציה: בחור גיבור: מציל את החתולה	04:13	דוב-דובון מצייר את בחור גיבור ויחד הם מנסים להציל יחד את החתולה שעל העץ.	יחד
3 אנימציה: מציירים כבאי	01:14	הכבאי: בעזרת ציור על חול, הילדים מגלים איך הכבאי נראה, מה הוא לובש, ומה הוא עושה.	
4 אנימציה: כבאי	01:50	החתולה הקטנה מתקשה לרדת מהמדף. הכבאים הגיבורים מוצאים דרך לעזור לה.	
5 שיר: חושך ואור	01:41	שיר בנושא פחדים.	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרת והעמקת השיח הערכי בגן הילדים

- גיבור/ה
- גבורה
- "גיבור על"
- להתגבר
- אמיץ

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח הרגשי

- מה זה "גיבור"/"גיבורה"? מיהו גיבור?
- מה צריך לעשות כדי להיות גיבור/גיבורה?
- הגיבורה שלי, גיבוריות תרבות
- מה בין גיבור ל"להתגבר"? על מה מתגברים?
- אילו גיבורים אני מכיר? להזכיר גיבורות וגיבורים ואת עשייתם.

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חוויתי בגן הילדים

- גיבורים במורשת היהודית - לספר את סיפורי הגבורה ולדון עם הילדים כיצד באה לידי ביטוי הגבורה בסיפורים: דבורה הנביאה, שמשון הגיבור, יהודה המכבי, אסתר המלכה, דוד המלך, ארבע האמהות, שלושת האבות ועוד.
- המחזות סיטואציות ואירועים בהם ילד מתגבר על פחד/כעס/חשש.
- מספרים על אנשים בסביבה הקרובה שהם גיבורים בעיני הילדים (הורים, שוטר/שוטרת, כבאי, צוות חינוכי).
- גיבורים בספרות הילדים - ילדים בוחרים ומציגים את גיבורת הסיפור אתו או אתה הם מזדהים ומספרים עליו.

- לימוד מילות השיר "חושך ואור", המופיע בקטע מספר 5:

חֹשֶׁךְ וְאוֹר / אֶלְעָד וִינְגָרְד

בְּלִילָה בְּחֹצֵר אֲבִיגִיל	בְּלִילָה מְאַחֵר-מְאַחֵר
אֲבִיגִיל!	מְאַחֵר!
רָאֵתָה עֶכְבִּישׁ שָׁעִיר	הִתְעוֹרַרְתִּי לְפָתַע פְּתָאֵם
שָׁעִיר!	פְּתָאֵם!
אֲז אֲבִיגִיל טִלְפָּנָה לְמוֹנִי	וְרָאִיתִי לִיד הַחֲלוֹן
לְמוֹנִי!	הוּא רָאָה!
הוּא בָּא עִם פָּנֶס וְהָאִיר	מְפֹלָצֶת שְׁעוֹשָׁה לִי שְׁלוֹם
וְהָאִיר!	אֶהְלֵן!
וְאֲז שָׁנִינוּ צִחְקָנוּ כָּל כָּף	אֲז הִדְלַקְתִּי מֵהָר אֶת הָאוֹר
צִחְקָנוּ!	הוּא הִדְלִיקוּ!
כִּי הַחֹשֶׁךְ מִטְעָה, זֶה בָּטוּחַ	בְּחַיִּי שְׁצַחְקֹתִי הָמוֹן
בָּטוּחַ!	כֵּן, הָמוֹן!
לֹא זֶה לֹא הָיָה עֶכְבִּישׁ	לֹא זוֹ לֹא הָיְתָה שׁוֹם מְפֹלָצֶת
לֹא לֹא!	לֹא לֹא!
רַק שִׁיחַ שָׁזָז מִהָרָח	זֶה בְּכָלֵל הָיָה הַיִּלּוֹן
מִהָרָח!	הַיִּלּוֹן!
פְּזֻמוֹן:	פְּזֻמוֹן:
אִם בְּחֹשֶׁךְ צוּרוֹת וּצִלָּיִם	אִם בְּחֹשֶׁךְ צוּרוֹת וּצִלָּיִם
נִרְאִים מְאִימִים, מְפַחֲדִים	נִרְאִים מְאִימִים, מְפַחֲדִים
תִּדְלִיקוּ אֶת הָאוֹר וְתִרְאוּ -	תִּדְלִיקוּ אֶת הָאוֹר וְתִרְאוּ -
שְׂאֵלָה דְּבָרִים רְגִילִים	שְׂאֵלָה דְּבָרִים רְגִילִים

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

- ספרים וסיפורים:

- משהו שחור וצהוב / נעמי נקאו

מיהו גיבור? המתגבר על פחד.

בזמן ההמתנה לביקור אצל רופא השיניים, רואה טלי משהו צהוב ושחור מבצבץ מתוך סל קניות של אחת הממתינות. בדמיונה של טלי מתגלה ה"משהו" כאריה, אותו היא יוצאת להרפתקה.

ההרפתקה מסייעת לטלי להתגבר על פחדיה. בעקבות הסיפור ניתן:

- להתבונן באיורים מלאים ההומור של אורה איל ולנסות לגלות מהו ה'משהו' צהוב ושחור?

- לנהל דיון עם הילדים האם טלי גיבורה? מדוע?
- לנהל דיון בנושא: התמודדות והתגברות על פחדים.

סיפורים נוספים הקשורים למילה 'גיבור':

- התרנגולים והשועל / חיים נחמן ביאליק
- איתמר פוגש ארנב / דוד גרוסמן
- תרנגולת אחת קטנה / עלקה וובר
- לילה חשוך אחד / אורה איל

שירים:

- דני גיבור / מרים ילן שטקליס
- הי אני כבר לא תינוק / יהונתן גפן
- ריבים קטנים / יהונתן גפן

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- גיבורי השבוע באקטואליה - קטעי עיתונות וחדשות המספרים על מעשי גבורה שונים מן הארץ ומן העולם.
- תערוכת גיבורי-על - ילדים מביאים בובות וצעצועים של גיבורי-העל, מספרים על הגיבור ומדוע הם אוהבים את דמותו. "תמונת מחזור" של כל הבובות והצעצועים ביחד.
- הקמת תערוכת "גיבורים בספרים" - גיבורים ספרותיים נערכים על ילדים.
- תמונות של ילדים מחופשים לגיבורי-על.

מילת היום

הוגן

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה "הוגן":

1. הוגן, צודק, ישר.
 2. (כשנאמר על אדם) שמתנהג בהגינות ובצדק, שמתייחס לאחרים בצורה ישרה ומוסרית ללא אפליה ומשוא פנים.
 3. (כשנאמר על שכן, כסף וכדומה) מתאים, ראוי, כמו שצריך; בכמות או במידה הנחשבות נכונות.
- מילים נרדפות** - נְקִי דָעַת (מליצית), יִשָּׁר לֵב (מליצית), צָדִיק נְקִי כַפַּיִם (מליצית), צָדִיק, פֶּיוּ וְלִבּוֹ שְׁוִים (מליצית), תָּם, יָשָׁר, הָגוֹן, הוֹגֵן, הוֹלֵךְ תְּמִים (מליצית).
- ציורפים** - בְּלָתִי הוֹגֵן, הַשְׁפָּעָה בְּלָתִי הוֹגֵנָת, מְשֻׁחָק הוֹגֵן, סַחַר הוֹגֵן.

● "הוגן" במקורות:

- המילה 'הוגן' אינה מופיעה במקורות. המובאות כאן מתייחסות למושג הוגנות והגינות.
- "דרך ישרה" (שמואל א' י"ב, י"ג).
 - "איש תם וישר" (איוב א' ח').
 - "ישרה נפשו בו" (חבקוק ב' ד').
 - "תומת ישרים תנחם" (משלי י"א, ג'). היושר ינהל את חיינו.
 - "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכָר לַעֲמִיתְךָ, אוֹ קִנְיָה מֵיַד עַמִּיתְךָ--אֶל-תּוֹנוֹ, אִישׁ אֶת-אָחִיו" (ויקרא כ"ה, י"ד)
 - "צדק, צדק תרדוף" (דברים ט"ז, כ').
 - "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו" (דברים א', ט"ז)
 - "רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלושה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר: (זכריה ח'), אמת ומשפט שלום שפטו בשערכם" (אבות א', י"ח).

● ניבים וביטויים:

- "ישר דרך". מקור: תהילים כ"ט, כ"ב. פירוש: הוגן.
- "ישר כח". מקור: שמות רבה כ' ח'. פירוש: שבח וברכה לעושה מעשה טוב והוגן.
- "מסילת ישרים". מקור: משלי ט"ז, ט"ז. פירוש: הדרך הטובה, דרך ההגינות.
- "אוהב שלום ורודף שלום". מקור: הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבת לתורה (משנה במסכת אבות פרק א', י"ב) פירוש: על כל אדם להיות כמו אהרון הכהן בתורה.
- "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". מקור: כאשר בא גר להלל הזקן וביקש שילמדו את כל התורה על רגל אחת, השיב לו הלל: "דע לך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור" (תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף ל"א, ע"א). פירוש: שעליך שנוא לחברך לא תעשה, זו היא כל התורה כולה, והשאר פרושה הוא, לך ולמד.

- **"ואהבת לרעך כמוך"** - מקור: "לא תקם ולא תטר את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך, אני ה'" (ויקרא י"ט, י"ח). רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזתי יתבזה חברי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי" (בראשית רבה (וילנא) פרשה כ"ד, ד"ה ז ר' תנחומא).

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום הוגן	02:06	משה אופניק וילדים מסבירים: מה זה הוגן?	
2 אנימציה - חולקים בלונים	00:51	ילד אינו מוכן לחלוק עם ילדה קטנה את מקבץ הבלונים שבידו. כאשר הוא כמעט עף, הילדה אווזת בו ומונעת את זה.	חברים
3 חבובות: מתנדנדים	03:13	אבי ואלמו רוצים להתנדנד בנדנדה. מי יתנדנד קודם? מר מרמיט מסייע להם למצוא דרך הוגנת.	חברים יחד
4 אנימציה: מציירים יחד	01:00	ילדים מציירים ציור משותף. מי יקבל את הצבע השחור? הם לומדים לחלוק ביניהם את הצבעים.	חברים יחד
5 שיר: שיר התור	02:20	שיר בנושא תורות משחק.	חברים
6 אנימציה: חייזרים משתפים פעולה	01:13	כאשר חולקים, כולם מרוצים.	
7 חבובות: אריק ובנץ דגים את כל הדגים		אריק ובנץ דגים בים. אריק מצליח להעלות בחכתו דגים ובנץ לא. האם זה הוגן?	חברים
8 שיר: שיר ההוגנות	01:58	שיר בנושא הוגנות.	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- הוגן
- הוגנות
- לחלוק
- לוותר
- התחשבות
- פשרה
- כבוד
- חוקים
- הסכמה/אי-הסכמה
- סובלנות

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח הרגשי

- מה זה הוגן? מה זה לא-הוגן?
- כיצד נהיה הוגנים?
- מתי התנהגתם בצורה הוגנת?
- ביטוי רגשות ומחשבות העולים בעקבות המילה הוגן: הערכה, "פרגון", קנאה, כעס וכולי.
- חוקים הוגנים במרחב הגן, הבית, החברה ועוד.

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- המצאת ססמאות (סלוגנים) הקשורות למילה, כגון: "הכי שווה להיות הוגן"...
- כתיבת "אמנת הוגנות בגן", ניתן לקבל השראה או להשתמש באמנת ההוגנות - ערוץ הופ! ניתן להדפיסה דרך הקישור: [אמנת ההוגנות ערוץ הופ!](#)
- דוגמה אישית להתנהגות הוגנת - ציון התנהגויות הוגנות במהלך יום הלימודים בגן ובאמצעים שונים.
- המחזה של אירועים מתוך התקליטור (לדוגמה: אבי ואלמו רוצים להתנדנד בנדנדה) או מתוך ספרי ילדים המציגים בעיה דומה (לדוגמה: המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון - ילדים משחקים בפית הקוביות וילד רוצה להצטרף) ודיון סביב שאלות כגון: האם הייתה התנהגות הוגנת/לא-הוגנת? איך הרגישו הדמויות? מה הייתה הבעיה? כיצד פתרו אותה? האם יש לכם רעיונות נוספים? האם קרה לכם מקרה דומה?

אמנת ההוגנות - ערוץ הופ!

אני מבטיח
ואני מבטיחה
להשתדל לנהוג בצורה הוגנת
בכל ימות השנה.
להתנהג בכבוד לאחרים,
ולהקשיב כשהם מדברים.
גם אם כואבים,
באלימות לא משתמשים.
לא מקללים ולא מרביצים
מתאפקים ומסבירים.
משחקים בהנאה
ושומרים על החוקים
ואת כלם משתפים.
אם לאחד יש הרבה ולשני חסר,
אפשר לחלק ואם צריך גם לוותר.
אם פגענו בחבר, או חבר
זו לא בואה לבקש סליחה
כי הכי שווה להיות הוגן!
אני מבטיח
ואני מבטיחה

● לימוד השיר: "שיר ההוגנות" המופיע בקטע מספר 8

"שיר ההוגנות" / רחבת אטמה ודנה שץ בראון

כְּשֶׁכֶּלֶם מְקַבְּלִים בְּלוֹן בְּמִסְכָּה
וְרֵק אֲבִיגִיל לֹא קִבְּלָה!
זֶה לֹא הוּגָן!
כְּשֶׁמַּחְלֵקִים לְכֶלֶם בְּגֵן תַּפּוּחַיִם
וְאֲבִיגִיל מְקַבֶּלֶת גַּם תַּפּוּחַ טָעִים
זֶה כֵּן הוּגָן!

פְּזֻמוֹן: הֵכִי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוּגָן
אֲנִי נוֹתֵן, וְאַתָּה גַּם כֵּן
הֵכִי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוּגָן
וּבְאַמֶּת לְהִתְכַּוֵּן
הֵכִי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוּגָן
לְהִיּוֹת הוּגָן תָּמִיד
וְכֵכָה זֶה שָׂוָה שָׂוָה
וְאִין מִי שֶׁמִּפְסִיד!

כְּשֶׁאֲנִי מְקַשֵּׁיב לְסִפּוֹר שֶׁל חֵבֶר
אָבֵל הוּא לֹא מְקַשֵּׁיב לִי, כְּשֶׁאֲנִי מְדַבֵּר!
זֶה לֹא הוּגָן!
כְּשֶׁאֲנִי מְקַשֵּׁיב לְחֵבֶר שֶׁמְדַבֵּר
וְגַם הוּא מְקַשֵּׁיב, לָמָּה שֶׁאֲנִי אוֹמֵר
זֶה כֵּן הוּגָן!

פְּזֻמוֹן: הֵכִי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוּגָן...
כְּשֶׁאֲלֵמוּ מַחֲכָה בְּתוֹר לִנְדָּנָה
וּפְתָאֵם עוֹקְפִים אוֹתוֹ, בְּלִי סִבָּה
זֶה לֹא הוּגָן
כְּשֶׁמַּגִּיעַ תוֹר אֲלֵמוּ לְשׁוֹחַק בְּקִבְיֹת
וְכֶלֶם מוֹכְנִים בְּסִבְלָנוֹת לְחִכּוֹת!
זֶה כֵּן הוּגָן.

פְּזֻמוֹן: הֵכִי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוּגָן...

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

● ספרים וסיפורים:

● אגדת גשר / שלמה אבס

הסיפור אגדת גשר מספר על מתן ונוח שחיו בשלום במשך שנים רבות. הופעתו של עגל בחצר שינתה את פני הדברים מן הקצה אל הקצה. שני החברים הסתכסכו והפסיקו לדבר זה עם זה, עד שהופיע אליהו הנגר והשלים ביניהם. לא תמיד קל להשיג שלום, אפילו בין חברים טובים. כדי להשיג שלום יש להגיע לפתרון הוגן שישביע את רצונם של שני הצדדים. בעקבות הסיפור ניתן:

- לנהל דיון על תחילת המריבה בין החברים. להתבונן על פניהם באיורים: מתי הם שמחים? מתי הם עצובים?

- אליהו הנגר בונה גשר בין מתן ונוח. ניתן לשוחח עם הילדים על המשמעות של הגשר כדרך לגישור ביניהם. כמו כן, ניתן לבקש מהילדים להציע הצעות על הדרך שבה ניתן לגשר בין שני חברים שרבים.

● ספרים נוספים המתאימים למילה "הוגן":

- השפה המיוחדת של אורי / דוד גרוסמן
- מרק כפתורים / אוברי דיוויס
- התרנגולים והשועל / חיים נחמן ביאליק
- המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון
- אין לי עם מי לשחק / נעמי בן גור

● שירים:

- אנשים טובים / נעמי שמר
- ריבים קטנים / יהונתן גפן

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- ספרון הכולל "סיפורי הצלחה" של ילדים על "להיות הוגן".
- הצגת השיר "אנשים טובים" מאת נעמי שמר באמצעות עיון באיורי הספר וכן החלפת האיורים בתצלומים.
- להכין בובות על מקל להצגת השיר "ריבים קטנים".

מילת היום

חברים

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה:

חֶבְרָה (מתוך: סיפורי מילים / רוביק רוזנטל)
מה זאת "חֶבְרָה"? כאשר אנחנו בחברה, אנחנו נמצאים עם אנשים נוספים סביבנו. כדי להבין את המשותף אפשר לפנות אל שורש המילה, חב"ר. מן השורש הזה נגזרו מילים רבות מאוד בעברית. המילה "חֶבְרָה" היא מן השורש הזה, והיא מזכירה את הפועל "להתחבר", כלומר, להתכנס יחד. כשאנחנו כותבים "חיבור", אנחנו מחברים מילים ומשפטים לרצינות, ולכן לסופר הכותב ספר אנחנו קוראים "מִחְבֵּר". "חוברת" או "מחברת" היא קבוצה של דפים שאנחנו מחברים אותם יחד. כללי "התחביר" מלמדים אותנו איך מילים מתחברות יחד למשפטים.
המילה "חֶבְרָה" מופיעה פעם אחת בתנ"ך. בספר איוב כתוב: "וְאַרְחָ לְחֶבְרָה עִם פִּעְלִי אֶן וְלִלְכֶת עִם אֲנָשֵׁי רָשָׁע" (ל"ד, ח'). עד היום אנחנו משתמשים בביטוי "לארח לחברה" כשאנו מזמינים מישהו לביתנו או שוהים יחד עם מישהו. בתקופת התלמוד התפתחה שיטה מיוחדת ללימוד, המקובלת עד היום בשיבות. כל שני תלמידים לומדים יחד ומתווכחים על מה שכתוב בגמרא. השיטה הזאת נקראת "חברותא", ופירושה בארמית "חֶבְרָה".

● פירוש המילה "חברים":

1. אדם אהוב שנהנים להיות אתו
 2. בן זוג, מישהו שיוצאים אתו באופן קבוע
 3. אדם אחר, הזולת
 4. מי ששייך לחברה, לארגון, למוסד וכדומה והוא חלק מהם
 5. שותף לעבודה, לעסק, ללימודים וכדומה; עמית
- מילים נרדפות** - מִקְרָב; מֵרֵעַ, יָדִיד, רֵעַ, עֲמִית, יָדִיד נָפֶשׁ; מוֹדֵעַ, מִכִּיר, מוֹדֵעַ, מִכָּר
ציורפים - בֵּין אָדָם לְחֶבְרֹו, חֶבֶר לְחַיִּים, חֶבֶר קְבוּצָה, חֶבֶר [רֵעַ] לְעֵט, חֶבְרָה לְחַיִּים, יָדִידִים [חֶבְרִים] בְּלֵב וְנֶפֶשׁ, כְּרִטִּיס חֶבֶר, מוֹעֲדוֹן חֶבְרִים.

● "חברים" במקורות:

- "וְהוֹשָׁע בֶּן פְּרִיחָה אוֹמֵר, עָשָׂה לָּהּ רַב, וְקָנָה לָּהּ חֶבֶר, וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זָכָת" (מסכת אבות, א' ו').
- "אָמַר לָהֶם, צֵאוּ וְרֵאוּ אֵיזוֹהִי דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּדְבֹּק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֶלְעִיָּזָר אוֹמֵר, עֵין טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֶבֶר טוֹב. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, שָׁכֵן טוֹב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הָרוּאָה אֶת הַנוֹלָד. רַבִּי אֶלְעִיָּזָר אוֹמֵר, לֵב טוֹב." (מסכת אבות, ב' ט').
- "כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו" (קהלת ד', י').
- "בין אדם לחברו" (פאה א', א'). יחסים שבין אדם לאדם.

• ניבים וביטויים:

- **אדם מדליק נר מנר - הנר דולק וחברו אינו חסר.** מקור: והם (הזקנים) נתמלאו רוח הקודש מרוחו של משה ומשה לא חסר כלום כאדם שמדליק נר מנר הנר דולק וחברו אינו חסר כאדם שמריח באתרוג הוא נהנה והאתרוג אינו חסר כלום (במדבר רבה פרשה י"ג). פירוש: המקבל - נהנה, ולנותן לא חסר.
- **יהי כבוד חברך כמורא רבך.** מקור: רבי אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים (אבות ד', י"ב). פירוש: התייחס לחברך בהתאם לכבוד שאתה רוחש למורך.
- **ידיד נבחן בעת צרה.** מקור: העברית החדשה. פירוש: ידיד אמת נשאר נאמן גם בעתות משבר ומצוקה.
- **"אנשים אחים אנחנו".** מקור: "ויאמר אברם אל לוט: אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי ובין רועיך, כי אנשים אחים אנחנו" (בראשית י"ג, ח').
- **"כל ישראל חברים".** מקור: ירושלמי חגיגה ע"ט, ד'. פירוש: בני ישראל כאחים זה לזה החיים באחוזה וברעות.
- **היה לי חבר היה לי אח / יורם טהר לב.**

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום - חברים	01:51	ילדים מדברים על המילה חברים.	
2 אנימציה: טוטו המנף	01:01	טוטו עוזר למנוף להיזז דברים במגרש.	יחד
3 חבובות: אריק ובנץ יחד	02:51	בנץ מנסה לקרוא בספר, אבל אריק מקשיב לרדיו בקולי קולות. האם הם יוכלו להסתדר יחד?	הוגן
4 כתבה: הסיפור שלי, שיימה והספרייה	03:39	שיימה בת שבע וחצי, בת למשפחת מבקשי מקלט מדארפור. שיימה היא תלמידת בית ספר ביאליק-רוגוזין בתל אביב שבו לומדים ילדים שהגיעו מתרבויות ומאזרחות שונות. לשיימה יש חברות סודניות, פיליפיניות, וגם, ישראליות כמובן.	יחד, שכנים
5 אנימציה: תפוחי אדמה בגן המשחקים	00:48	תפוח אדמה-ילד ו תפוח אדמה-ילדה משחקים בגן השעשועים.	יחד, הוגן
6 חבובות: החברים החדשים של אבי	02:43	אבי קדאבי מכירה לילדים את החברים החדשים שלה: קשת וכינור	יחד
7 שיר: ביחד או לבד	01:44	שיר על חברים.	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- חבר/חברה/חבר'ה
- חיבור
- רע
- ידיד/ידיד נפש
- התחשבות
- שיתוף פעולה
- אהבה

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מיהו חבר?
- מה אני אוהב לעשות עם חברים? ומה אני אוהב לעשות לבד?
- מתי אני אוהב להיות עם חברים? ומתי אני אוהב להיות לבד?
- מה אני לומד מחבר? ומה אני יכול ללמד חברים?
- האם בעלי חיים יכולים להיות חברים?
- חברים ורגשות - מה אני מרגיש כלפי החבר שלי?
- 'חברים טובים'

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חוייתי בגן הילדים

- לימוד מילות השיר: "ביחד או לבד" המופיע בקטע מספר 7:

ביחד או לבד / דנה שץ בראון

אני אוהב קבוצות ומגדלים וגם לבנות מכוניות עם גלגלים, אוהב עם עצמי להיות בסלון כשאנא מוציאה תחפושות מהארון	אני אוהב מאל המראה לשיר שירים, לשחק עם הכלבלב וגם עם האוהרים, אוהב בעצמי להמציא מנגינות ולמצוא על המפה את כל המדינות
אני אוהב שאביגיל באה - אותי היא מצחיקה, וגם לנשוא אתה ביחד בתוך גיגית ריקה. אוהב מחבואים ותחרות של ריצה עם סיון ועם מחבוא ועם כל מי שנמצא	אני אוהב אחר הצהרים ללכת לחבר וגם לישן אצלו בבית - אם מרשים להשאיר, אוהב מסיבות עם הרבה בלונים כשכלם במעגל יד ביד נותנים...
כי לפעמים ביחד ולפעמים לבד כי לפעמים אפשר בשנים וגם בלי אף אחד פוגש חברים זה נחמד לשתף ואז מי שרוצה מזמן להצטרף	כי לפעמים ביחד ולפעמים לבד כי לפעמים אפשר בשנים וגם בלי אף אחד פוגש חברים זה נחמד לשתף ואז מי שרוצה מזמן להצטרף

- ניתן לספר סיפורים של חוויות שחוונו עם חברים (ולהזמין את ילדי הגן להתעניין בסיפור ולשאול שאלות).
- בעקבות הצפייה בסרטון: "אריק ובנץ יחד", המופיע בקטע מספר 3, אפשר לבקש מהילדים להציע לאריק ובנץ הצעות לפתרון הבעיה; כמו כן אפשר להעלות אירועים נוספים מחיי הגן ולבקש מהילדים להציע פתרונות, תוך הדגשת המסר כי חשוב לדבר כדי להגיע לפתרון.
- חבר חדש בא לגן - ניתן לדון עם הילדים כיצד מכירים חבר חדש? מה מרגישים כשבאים למקום חדש? כיצד מתחברים לילדים אחרים?
- משחקים חברתיים - אפשר לשחק משחקים בהם צריך כמה ילדים משתתפים (תופסת, מחבואים, משחקי קלפים ועוד).
- בהשראת השיר: "חברים זה כיף, ולפעמים מעייף". אפשר להמציא משפטים: חברים זה: מצחיק, שמח, נעים, ולפעמים זה... ולבקש מהילדים להשלים את המשפט.

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

● ספרים וסיפורים:

● הארנב ממושי / שלומית כהן-אסיף

הסיפור נפתח בבוקר אחד בו יוצא הארנב ממושי לטיול ראשון לבד. אמו מציידת אותו בשלושה בלונים אדומים כדי שיהיה שמח. במהלך הטיול נפגש ממושי עם קיפוד, לטאה וצב שכל אחד מהם ביקש את הבלון וברגע שזה התפוצץ - לא רצה להמשיך להיות חבר של הארנב. התפנית מגיעה כאשר מגיע פרפר שרוצה להתחבר עם ממושי הארנב אף שאין לו בלון. הספר מציג סיפור חברות שאינה תלויה בדבר. וזהו טיבה של חברות אמיתית; שותפיה מאושרים.

בספר ממושי שר:

"הידד לי! הידד!"

בלי בלון ביד

מצאתי חבר נחמד"

בהשראת הסיפור ניתן:

- להתבונן באיורים של אמי רובינגר, לזהות את המפגשים שהיו לממושי הארנב.
- להתבונן באיורים בכל הספר ולגלות את הפרפר הקטן שמופיע לאורך כל הסיפור. כדאי לדון עם הילדים מדוע הפרפר נמצא שם? מדוע הוא אינו מדבר?
- להמחזיז את הדיאלוגים בסיפור בין: ממושי והקיפוד, ממושי והלטאה, ממושי והצב, ממושי והפרפר.

● ספרים נוספים המתאימים למילה 'חברים':

- זוזי שמש / דפנה בן צבי
- תירס חם / מרים רות
- תהיה בריא מוריס מגי / פיליפ ס' סטיד
- בילי וגורדי / אנתוני בראון
- האריה הרעמתן, והג'רפה גם / דב אלבוים
- הדב מרגיש לא טוב / קרמה וילסון
- פרפר הזהב והאפופית / גיצה פרידמן-גרייבסקי

● שירים:

- ידידי טנטן / מרים ילן שטקליס
- חֲבָרִים / לאה נאור
- יש לי חבר / נעמי שמר
- חברות / מרים ילן שטקליס
- יש לי חברים / שלומית כהן-אסיף
- אֶתָּה וְאֶנִּי חֲבָרִים / לאה נאור
- ילדים ומטרייה / דתיה בן דור
- חבר בתוך ראי / דתיה בן דור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- תערוכת צילומים: "חברים טובים", חברים מהגן בפעילויות שונות.
- תערוכת תוצרים (מבנים, דגמים, יצירות ועוד) פרי עמלם של חברים מהגן.
- אפשר להציע לילדים לחבר סממאות בנושא חברות, ולעטרן בתמונות חברים או בציורי חבריהם מהגן.

מילת היום

שכנים

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה:

● פירוש המילה "שכנים":

1. מי שגר קרוב אל מישהו או לידו, באותו בניין או בבית סמוך.
2. מי שנמצא ליד אדם אחר, לרוב יושב לצדו.
3. מדינה הנמצאת על גבול מדינה אחרת; יישוב הסמוך ליישוב אחר; תושבי המדינה או היישוב הללו.

● "שכנים" במקורות:

- "וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיֵּגֶד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֶרְצוֹ מִמְּרָא הָאֱמֹרִי אַחִי אֲשָׁכַל וְאַחִי עֶבֶר וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית-אַבְרָם" (בראשית, י"ד, ו"ג).
- "וְהָלֶכֶד בְּעֶבֶר הֵיכָן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יָגֹר אֲנִי אֲשֶׁר יָשֵׁב לְחוּף יָמִים וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן" (שופטים ה', כ"ו).
- "רָצָה וָרַע אַבִּיךָ אֶל-תַּעֲזֹב וּבֵית אַחִיךָ אֶל-תִּבְּוֹא בְּיוֹם אֵיךְ טוֹב שָׁכֵן קָרֹב מֵאֶח רְחוֹק" (תהילים, כ"ז, י').

● ניבים וביטויים:

- "טוב שכן קרוב מאח רחוק" מקור: "רָצָה וָרַע אַבִּיךָ אֶל-תַּעֲזֹב וּבֵית אַחִיךָ אֶל-תִּבְּוֹא בְּיוֹם אֵיךְ טוֹב שָׁכֵן קָרֹב מֵאֶח רְחוֹק" (תהילים כ"ז, י'). פירוש: השכן הקרוב יהיה לך תמיד לעזר ולהועיל בכל ענייניך, יותר מאח רחוק.
- "טוב לצדיק וטוב לשכנו". מקור: מסכת סוכה דף נ"ו עמוד ב'. פירוש: הטוב שניתן לצדיק מהנה גם את שכנו.

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קשר למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום - שכנים	01:42		
ילדים מדברים על המילה שכנים.			
2 אנימציה: מדלנקה מקוררת	01:30	מדלנקה מקוררת והשכנים מאחלים לה החלמה מהירה.	חברים
3 אנימציה: סברס	00:49	ילד יהודי וילד ערבי קוטפים וסופרים סברס בעברית ובערבית.	שונה, חברים
4 עומאר בקרקס גליל	03:36	עומאר, בן התשע מהכפר מגדל כרום שליד כרמיאל, משתתף בקרקס יהודי-ערבי. עומאר ועומר חברו לחוג הקרקס מקבלים מהמאמן מטלה להכין יחדיו תרגיל שיווי משקל. נלווה את עומאר ועומר באימונים ונראה איך אפשר להבין זה את זה גם אם אין מדברים באותה השפה.	
5 ילדת כפר וילדת עיר	01:36	סיפור בחרוזים על ילדה שחיה בעיר - אנה, וילדה שחיה בכפר - חנה.	
6 משפחת מנקי מקטרות - שכנים חדשים	01:55	אנימציה מנקי מקטרות: מקבלים משפחה חדשה לשכונה	
7 מדלנקה הולכת לבית הספר	01:29	מדלנקה בודקת דרכים שונות איך להגיע לבית הספר בזמן.	
8 אופניק בלוז	02:28		

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- שכנים
- שכונה
- התחשבות
- שכנות טובה
- שכנים בבית משותף
- משכן, משכן הכנסת
- שיכון

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מה זה 'שכן'?
- מיהם השכנים שלכם?
- היכן פוגשים את השכנים?
- מהי שכנות טובה?
- מהו מרחב משותף? וכיצד נוהגים במרחב זה?

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- סיפורי שכנות טובה.
- השכנים של הגן - האם יש גנים שכנים? אם כן, ניתן להזמין לפעילות משותפת ברוח "שכנות טובה".
- מהו שם השכונה שלנו? ומהו משמעות השם?
- כדאי לבדוק מהם היישובים השכנים ליישוב שלנו.
- בעקבות צפייה בסרטון "מדלנקה" נבקש מהילדים לשים לב לצבע המשתנה כאשר מגיעים שכנים חדשים. כל שכן מעודד ומשמח את מדלנקה.
- האם יש ילדים בגן הגרים בשכנות? האם יש ילדים הגרים בשכנות לגן?
- בהשראת הסרטון "שכנים חדשים" המופיע בקטע מספר 6 נבקש מהילדים להיות "מדובבים" ולדווח את הדמויות בקטע. ובהמשך ניתן לנהל דיון - שכן חדש הגיע - כיצד נקבל את פניו? אפשר גם ליצור דמויות ממנקי מקטרת בדומה לאלו המופיעות בקטע.
- שפות שכנות - בהשראת השיר "מילים דומות" המופיע בקטע מספר 7 במילה 'שונה', אפשר לבקש מהילדים להאזין לשיר ולגלות את המילים הדומות בשפות השכנות: עברית-ערבית: אנא=אני, אוסבוע=שבוע, סנה=שנה.
- בהשראת הסרטון: 'מדלנקה הולכת לבית הספר' המופיע בקטע מספר 7, אפשר לבדוק מיהם השכנים אותם אנו פוגשים בדרך לגן.

- לימוד מילות השיר: "אופניק בלוז" המופיע בקטע מספר 8; קישור לביטוי: "טוב שכן קרוב מאח רחוק".

אופניק בלוז / אלעד וינגרד

אופניק:

כָּלֶם כָּאן בְּרָחוֹב
נְחַמְדִּים שְׂזָה נֹרָא
כְּשֶׁהֵם אוֹמְרִים לִי "בּוֹקֵר טוֹב"
אֲנִי עוֹנֶה: בְּהֵהֱהֵההה

מחבוב:

אָךְ כְּשֶׁאַתָּה בֶּפֶח
כּוֹעֵס וְעֹצֵבִנִי
אֵד מִי מְגִיעַ בְּמִהֲרָת
לְהִיּוֹת אֶתָּה? אֲנִי!!!

פזמון: אביגיל+מחבוב+סיוון+אלמו

שְׂכָנִים טוֹבִים הֵם לְפָעָמִים
מַמְשֵׁ כִּמוֹ מְשֻׁפָּחָה
וְהֵם תְּמִיד, בְּכָל מַצָּב,
יְהִי כָאן לְצִדָּךְ

אופניק:

כְּשֶׁאַתָּם אוֹכְלִים בְּנִנָּה
אֲנִי זוֹלֵל אֶת הַקִּלְפָּה
כְּשֶׁאַתָּם צוֹחֲקִים בְּקוֹל
אֲנִי לֹא מִבִּין אֶת הַבְּדִיחָה,

אביגיל

אָךְ כְּשֶׁאַתָּה צָרִיךְ
אֲשַׁפֶּה טְרִיָּה לְאַרְחָה
אֵד אֲבִיגִיל חֵישׁ מֶהָר
אוֹסֶפֶת זָבֵל בְּשִׁבְלָךְ

פזמון: אביגיל+מחבוב+סיוון+אלמו+אופניק

שְׂכָנִים טוֹבִים הֵם לְפָעָמִים
מַמְשֵׁ כִּמוֹ מְשֻׁפָּחָה
וְהֵם תְּמִיד, בְּכָל מַצָּב
יְהִי כָאן לְצִדָּךְ

סיוון

כָּלֶם כָּאן בְּרָחוֹב
כָּל כֶּךָ נְחַמְדִּים
יֵרֵק אֶתָּה מִתְלוֹנָן
עוֹשֶׂה פְּרָצוּפִים
(אופניק: בההההההה)

אופניק

אָךְ כְּשֶׁאַתָּם רוֹצִים
לְנַקוֹת אֶת הָרָחוֹב
אַתָּם זוֹרְקִים הַכּוֹל אֵלַי
כֵּן, לְכֻלְּנוּ זֶה רַק טוֹב
בְּהֵהֱהֵהההה

פזמון: אביגיל+מחבוב+סיוון+אלמו+אופניק

שְׂכָנִים טוֹבִים הֵם לְפָעָמִים
מַמְשֵׁ כִּמוֹ מְשֻׁפָּחָה
וְהֵם תְּמִיד, בְּכָל מַצָּב
יְהִי כָאן לְצִדָּךְ
שְׂכָנִים טוֹבִים הֵם לְפָעָמִים
מַמְשֵׁ כִּמוֹ מְשֻׁפָּחָה
וְהֵם תְּמִיד, בְּכָל מַצָּב
יְהִי כָאן לְצִדָּךְ
יה.....

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

● ספרים וסיפורים:

● דירה להשכיר / לאה גולדברג

גיבורות הסיפור הן ארבע שכנות הגרות כולן "במגדל בן חמש קומות". השכנות מנסות להשכיר את דירתן של הדייר החמישי מר עכבר, משימה שמתגלה כקשה מאוד. לאחר כמה ניסיונות כושלים בהם השוכרים מוצאים פגם בשכנות (הנמלה החרוזה מוצאת פגם בתרנגולת ה"עצלה", הארנבת "אם לעשרים ארנבות" אינה שבעת רצון מהקוקייה "מפקירת הבנים", החזיר המתואר כ"לבן בן לבנים" אינו רוצה את שכנותה של החתולה הכושית והזמיר אינו רוצה בחברתה של הסנאית שמרעישה בעת פיצוח האגוזים), מקבלת העלילה תפנית כאשר מופיעה היונה ומראה כי השכנות הטובה חשובה בהרבה משיקולים של נוחות וכדאיות. בעקבות הסיפור ניתן:

- להתבונן באיור המגדל, ולזהות את השכנים הגרים בו
- לשוחח על השכנים השונים המתגוררים במגדל והמייחד אותם
- לדון בחשיבות הסובלנות וקבלת השונה האחר
- להמחזיז דיאלוגים מתוך הסיפור, תוך שיח ודיון על שכנות טובה

● ספרים נוספים המתאימים למילה "שכנים":

- מי בביתן / לאה גולדברג
- מיץ פטל / חיה שנהב
- כשחיים בא לבקר / דבורה בושרי
- זה לא נורא לעבור דירה / נירה הראל
- רוני מצייר מפלצת / פיטר מק'קרטי

● שירים:

- שכונה עם מנגינה / לאה נאור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- לצאת לרחוב הגן, להסתכל על המבנים השכנים לגן, לצלם אותם ולהשוות עם המפה של השכונה שניתן למצוא באתרי היישוב (בהגדלה).
- "דירה להשכיר" להקים בשיתוף עם הילדים סביבת משחק הכוללת תפאורה מחומרים בשימוש חוזר (קרטון של מקרר או טלוויזיה וכדומה), "כמו" האיור של המגדל - "הדירה להשכיר" שבספר, לבנות כתרים/בובות המאפיינים את דמויות הסיפור ולהזמין את הילדים להמחזיז ולשחק בשכנים על פי הסיפור.
- בדיקת הילדים מי הם "השכנים" שלהם במגרות או בתאים האישיים, צילום הילדים, וארגון התמונות על לוח על פי הסדר המופיע במגרות או בתאים האישיים.
- תערוכת 'מילים שכנות' - מילים שכנות בשפות עברית-ערבית.

מילת היום

להקשיב

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה:

מֵאֲזִין (מתוך: סיפורי מילים / רוביק רוזנטל)
מאזין פירושו מקשיב קשב רב. המאזין לא סתם שומע משהו, אלא מבין וזוכר מה שנאמר. הפועל להאזין נמצא כבר בתנ"ך. למשל, נאומו של משה לפני מותו נפתח במילים "הֶאֱזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרִי פִי" (דברים ל"ב, א'). משה מבקש מהשומעים להקשיב היטב. פרשת השבוע המתחילה במילים האלה נקראת "פרשת האזינו".
מאזין הוא מן השורש אִזַּן. השורש הזה הוא השורש של המילה אוזן, שהיא אבר השמיעה של הגוף. כמו אברים אחרים בגוף, גם האוזן איננה רק מכשיר של שמיעה, אלא היא הקשר שלנו עם העולם. כשאנחנו שומעים דברים שאחרים אומרים נוצר בינינו קשר. לכן, כאשר משה קורא את ספר הברית לרגלי להר סיני, העם עונה לו "נעשה ונשמע"; כלומר: נבין את מה שאנו עושים. מי שמאזין לנו בעניין רב, וגם מתייחס לדברינו, נאמר עליו כי יש לו "אוזן קשבת"; ומי שאינו מאזין לנו ממש, נאמר עליו כי הוא "מקשיב בחצי אוזן", ומה שאמרנו לו "נכנס באוזן אחת ויוצא מהאוזן השנייה", או "עבר לו על יד האוזן". כשמשיהו רוצה לומר לנו משהו, הוא עשוי לבקש מאתנו "להטות אוזן", ואנחנו יכולים להשיב לו: "כולי אוזן", כלומר: אני מקשיב הקשבה מלאה.

● פירוש המילה "להקשיב":

1. להתרכז בשמיעה, להשתדל לשים לב לנאמר ולשמוע אותו
 2. לשמוע בקולו, לעשות כדבריו, לקבל את דעתו; להתייחס לדבריו בכובד ראש
- מילים נרדפות** - שָׁמַע; הֶאֱזִין, הָטָה אָזְנוֹ, הִסְכִּית; עָשָׂה אָזְנוֹ כְּאֶפְרָכֶסֶת, כָּרָה אָזְנוֹ, הִקְשִׁיב (בִּ)רַב קֶשֶׁב, זָקַף (אֶת) אָזְנוֹ, שָׁתָה אֶת דִּבְרָיו בְּצִמָּא (ספרותית), הִקְשִׁיב קֶשֶׁב רַב, הָטָה אָזְנוֹ קִשְׁבָּת
- ציורפים** - הִקְשִׁיב קֶשֶׁב רַב, הִקְשִׁיב (בִּ)רַב קֶשֶׁב

● "להקשיב" במקורות:

- "לְהִקְשִׁיב לְחֻכְמָה אֲזַנָּה תִּטָּה לִבָּהּ לְתַבּוּנָה" (משלי ב', ב')
- "וְרָאָה רֶכֶב צֶמֶד פָּרָשִׁים רֶכֶב חֲמֹור רֶכֶב גָּמָל וְהִקְשִׁיב קֶשֶׁב רַב-קֶשֶׁב" (ישעיה כ"א, ז).
- "וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצְּהָרִים וַיִּתְּנָבְאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קֶשֶׁב" (מלכים א' י"ח, כ"ט).

● ניבים וביטויים:

- **כולו אוזן.** מקור: העברית החדשה. פירוש: מקשיב היטב, בתשומת לב מרבית.
- **עשה אוזנו כאפרכסת.** מקור: "עשה אזניך כאפרכסת וקנה לך לב מבין" תלמוד בבלי מסכת חגיגה ג, ע"ב. פירוש: הקשיב קשב רב.
- **מסבר את האוזן.** פירוש: מסביר כך שהשומע קולט היטב ומבין.
- **מעלים אוזנו.** פירוש: אינו מקשיב, מתנכר.
- **אוזניו כרויות.** פירוש: מקשיב היטב.
- **"מטה אוזן קשבת".** מקור: נחמיה א', ו'. פירוש: מאזין בתשומת לב רבה.

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קשר למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום - להקשיב	01:28	ילדים מדברים על המילה להקשיב.	
2 שיר אולפן: דבר חלש	02:53	דברו חלש.	
3 אנימציה: מקשיבים לקולות הפרה	00:47	כאשר החוואי סוף סוף מקשיב לקולותיהם של הפרה והעגל הוא מצליח לאחד ביניהם.	
4 חבובות: הצלילים שבאוויר	01:42	אלמו מספר על צלילים שונים שאפשר לשמוע בטיול בטבע.	
5 שיר אולפן: סימן שמקשיבים	02:04	שיר בנושא הקשבה.	
6 חבובות: ציפורי מדבר על הקשבה	01:21	ציפורי מסביר שאם מקשיבים, אז מבינים.	
7 שיר אולפן: חווה אלברשטיין - נחלום על שלום	04:35	הופעת אורח - חווה אלברשטיין שרה עם דיירי הרחוב.	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- להקשיב
- קשוב, קשובה
- הקשבה
- לשמוע
- קשב
- שיחה
- תקשוב

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מה זה להקשיב?
- מה ההבדל בין 'להקשיב' ל-'לשמוע'?
- למה חשוב להקשיב?
- אם ארצה שיקשיבו לי אני צריך... (להתאפק, להקשיב בעצמי)
- מה אני מרגיש כשלא מקשיבים לי?
- אני אוהב כשמקשיבים לי כאשר...

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- לימוד מילות השיר: "סימן שמקשיבים" המופיע בקטע מספר 5 "סימן שמקשיבים"

סימן שמקשיבים / דנה שץ בראון ומיכל חגי

כְּשֶׁנִּשְׁמַע הַפְּעָמֹן שֶׁל בֵּית הַסֵּפֶר (סיוון)	כְּשֶׁנִּשְׁמַע פְּתָאוֹם צִלְצוֹל בְּדִלֶת (אביגיל)
זֶה סִימָן לְצֵאת לְהַפְסֵקָה	זֶה סִימָן שֶׁבֶּא אֵלַי חֵבֶר
כְּשֶׁפּוֹתָחִים בְּמַקְלָחַת אֶת הַבָּרָז (מחבוב)	וְכִשְׁאֲמָא בָּקֶר טוֹב אוֹמֶרֶת (אלמו)
זֶה סִימָן לְהִתְחַבֵּא פֹה תוֹף יִדְקָה! (אופניק) שְׁלוֹם!	זֶה סִימָן שֶׁצָּרִיף לְהִתְעוֹרֵר
אִם תִּגִּיד "שְׁמַע מֶה קָרָה לִי" (אלמו)	כְּשֶׁאֲתֶה שׁוֹאֵל אוֹתִי מִדַּעַ (אביגיל)
אֲז אֲנִי פְתֹאֵם לֹא מְמַהֵר	וְאֲנִי חוֹשֶׁבֶת וְעוֹנָה
וְזֶה סִימָן שֶׁאֲתֶה (מחבוב)	זֶה סִימָן שֶׁאוֹתִי (אלמו)
זֶה סִימָן שֶׁאֲתֶה	זֶה סִימָן שֶׁאוֹתִי
סִימָן שֶׁאֲתֶה פֶּשׁוּט חֵבֶר...	סִימָן שֶׁאוֹתִי אֶת מְבִינָה...
(אלמו, אביגיל, סיוון, מחבוב)	(אלמו, אביגיל, סיוון, מחבוב)
כִּי כְּשֶׁאֲחֻד לִשְׁנֵי מְקַשְׁבִּים	כִּי כְּשֶׁזֶה לָזֶה מְקַשְׁבִּים
אֲז אֶפְשֶׁר לְדַבֵּר	אֲז אֶפְשֶׁר לְדַבֵּר
וְאֶפְשֶׁר גַּם לְהִבִּין	וְאֶפְשֶׁר גַּם לְהִבִּין
אִם אֲנִי אֶקְשִׁיב לָךְ (סיוון ואביגיל)	אִם אֲנִי אֶקְשִׁיב לָךְ (סיוון ואביגיל)
וְאֲנִי אֶקְשִׁיב הֵיטֵב (מחבוב ואלמו)	וְאֲנִי אֶקְשִׁיב הֵיטֵב (מחבוב ואלמו)
אֲז נִדַּע מֶה קוֹרָה (כולם)	אֲז נִדַּע מֶה קוֹרָה (כולם)
לְאַחַר בְּתוֹף הַלֵּב...	לְאַחַר בְּתוֹף הַלֵּב...

- בהשראת השיר, ניתן לתאר אירועים שונים כגון:
אני רואה תכנית מעניינת בטלוויזיה ואבא קורא לי
לארוחת הערב. מה אומר לאבא? אני בונה מגדל
בקוביות והגננת מבקשת לאסוף את המשחקים.
מה אומר לגננת? להזמין את הילדים להמחזיז את
האירוע כדו-שיח בין הדמויות, תוך הדגשת דרכי
שיח: כיצד נקשיב לאחר? כיצד ננהג כדי
שיקשיבו לנו?
- כדאי לדון עם הילדים על כללי שיח. כאשר האחד
מדבר, האחר מקשיב; כאשר כולם מדברים יחד
- אי-אפשר להקשיב. ניתן לעשות זאת באמצעות
קריאה והמחזה של יצירות ספרותיות בהן מופיעים
דיאלוגים כגון: אילו הייתי עץ / דתיה בן דור,
השועל והחסידה / ע' הלל, שתי אחיות / אנדה
עמיר ועוד.
- אני אוהב להקשיב בסביבה הקרובה - בעקבות צפייה בסרטון של אלמו,
'הצלילים שבאוויר' המופיע בקטע מספר 4, אפשר לצאת לחצר הגן, להקשיב
לצלילים ולקולות ולספר לחברים מה שמענו.
- משחקי הקשבה:
- טלפון שבור - גננת או ילד בוחרים מילה ולוחשים אותה לילד הראשון
היושב לידם. הילד לוחש את המילה לילד הבא אחריו וכן הלאה עד הילד
האחרון שצריך לומר את המילה. האם המילה "תגיע חזרה"? כדי להצליח צריך
להקשיב...
- טוק טוק מי אני ומה שמי? - ילד אחד עוצם את עיניו. ילד אחר מקיש על
גבו וקורא: טוק טוק מי אני ומה שמי? האם יצליח לגלות מי הקיש על גבו?
כדי לזהות צריך להקשיב...
- מנגנים ומגלים - ילד בוחר כלי נגינה ומשמיע את הצליל שלו (כאשר הוא
מוסתר מעיני הילדים). האם יצליחו ילדי הגן לזהות את הצליל? כדי שיזהו הם
צריכים להקשיב...
- הצליל של המילים - זיהוי צלילים במילים מוכרות.
- צלילים וקולות של בעלי חיים - בעקבות צפייה בסרטון - 'הצלילים שבאוויר',
בקטע מספר 4, אפשר לבקש מהילדים לזהות את בעלי החיים שהופיעו
בסרטון ולומר איזה קול הן משמיעות. לדוגמה, הסוס: צוהל, הכלב: נובח ועוד.
- כשנשמע... זה סימן... - אפשר להעלות צלילים ולחשוב - אם שומעים אותם זה
סימן... לדוגמה: כששומעים צלצול טלפון זה סימן... כששומעים נקישות בדלת
זה סימן... ועוד.

- נלמד את מילות השיר: "נחלום על שלום" אותו שרה חוה אלברשטיין:

נחלום על שלום

מילים: עדולה, לחן: חוה אלברשטיין

חוה: נחשב על גיטרה - שששה מיתרים בובות: מיתר עוד מיתר עוד מיתר עוד מיתר. חוה: נחשב על הלב - שכותב לך שירים בובות: שיר ועוד שיר, זה ארץ זה קצר. חוה: נחשב על חליל - מה רבים צליליו בובות: צליל ועוד צליל מתוקים ורכים. חוה: נחשב על אתי - מה יפים ריטיו בובות: ריס ועוד ריס ארכים ודקים. חוה: נחשב על אתי - נחשב על חלום חוה: נחלם עם אתי שהגיע שלום.	חוה: נחשב על העץ - מה רבים צלעליו בובות: עץ עוד עץ עוד עץ עוד עץ חוה: נחשב על הים - מה רבים גליו בובות: גל ועוד גל, זה יורד זה עולה. חוה: נחשב על החול - מה רבים גרגריו בובות: גרגיר עוד גרגיר עוד גרגיר מלוא הדלי. חוה: נחשב על הלילה - רבים כוכביו בובות: כוכב עוד כוכב ואחד שלי. חוה: נחשב על הגשם - איך הוא מטפטף בובות: טפה עוד טפה עוד טפה עוד טפה. חוה: נחשב על נהר - איך שטה צליו בובות: סירה עוד סירה עוד סירה עוד סירה.
---	--

- בהשראת השיר של חוה אלברשטיין, אפשר לשאול את הילדים: אם נקשיב לים, ללילה, לעצים, לגשם, לנהר, לכלי נגינה - מה נשמע? אפשר גם ללמוד את מילות השירים המוזכרים בקטע כגון:
- "מקהלה עליזה" - אילו ציפורים מוזכרות? אילו צלילים מוזכרים?

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

- ספרים וסיפורים:

ילדה לבדה / אורה איל

שולמית הילדה הקטנה ביקשה מכל אחד מבני ביתה לספר לה סיפור, אך אף אחד לא נענה. ופתאום: "נמש מעצמו הסתפר לו סיפור". בסיפור "הילדה הקטנה נשארה לבדה, עזובה, עצובה ומאוד בודדה. עברו כבר שבועות, שבועות ושנה, היא קראה לכולם, אף אחד לא ענה". ומה קרה בסוף הסיפור? האם מישו מבני ביתה יקשיב לשולמית הקטנה? בעקבות הסיפור ניתן:

- להזמין את הילדים להתבונן בהבעות פניה של שולמית לאורך הסיפור. מתי היא מחייכת ומתי נעלם החיוך מפניה?
- לשוחח עם הילדים על מצבים בהם נדמה להם שלא מקשיבים להם.
- מה ניתן לעשות כשלא מקשיבים לי?
- אם יכולתי לדבר עם שולמית - מה הייתי אומר לה?

ספרים נוספים המתאימים למילה 'להקשיב':

- מסרגות הפלא של סבתא / עינת א' שמשוני
- ספר השקט / דברה אנדרווד
- הגדי שעשה מווי / שלומית דותן

• שירים:

- שקט בבקשה / דתיה בן דור
- ילדה קטנה וטובה / א"א מילן (עברית יהונתן גפן)

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- הקמת "מרכז קשב" שבו יש אמצעים שונים המאפשרים להקשיב לסיפור, שיר ועוד.
- "מקשיבים לי" - מרכז בגן בו יש במה, שטיחון או כל אמצעי אחר עליו יעמדו הילדים ויביעו את עמדתם או דעתם בנושאים שונים המעניינים אותם.
- מה בקופסה? - מניחים חפץ בקופסה סגורה, משמיעים את הצליל שלו והילדים צריכים לנחש - מה בקופסה? כדי לנחש מה בקופסה - צריך להקשיב...

חילת היום

מנומס

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה:

1. כשנאמר על אדם שמתנהג בנימוס, בהתחשבות ובדרך ארץ
 2. שהוא על פי כללי הנימוס
- מילים נרדפות** - מתחשב, טקטי, עדין; מכבד בנימוסים (מליצית), אדיב, מנומס, גלנטי, מסביר פנים, נימוסי, טוב סבר, בעל נימוסים; ג'נטלמני, אבירי; מחנך

● "מנומס" במקורות:

- "רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח" (מסכת אבות ג', י"ז).
- "עלת לקרתא הלך בנימוסיה" (בראשית רבה מ"ה). פירוש: בכל עיר נהג לפי המקום (ברומא התנהג כרומאי).
- "מוכתר בנימוסים" (מסכת מגילה י"ב). פירוש: התנהגותו נאה מאוד.
- בספר פנים יפות - במאור פנים, באדיבות וביחס ידידותי. מקור: שמאי אומר: עשה תורתך קבע, אמר מעט ועשה הרבה, והיו מקבל את כל האדם בספר פנים יפות (פרקי אבות פרק א', י"ד-ט"ו).

● ניבים וביטויים:

- **דרך ארץ**. מקור: אמר רבי ישמעאל בר רב נחמן: עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה, הדא הוא דכתיב (=זהו שכתוב) "לשמור את דרך עץ החיים" (בראשית ג'). "דרך" - זו דרך ארץ ואחר כך "עץ החיים" - זו תורה (מדרש רבה ויקרא פרשה ט' פסקה ג', וכן פרשה ל"ה פסקה ו'). פירוש: כבוד, נימוסים, התנהגות הולמת.
- **הסביר פנים**. מקור: העברית החדשה. פירוש: מתנהג בנימוס, באדיבות ובמאור פנים.
- **"דרכי נועם"**. מקור: משלי ג' ט"ז. פירוש: דרכים נעימות ומאירות פנים.

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הקטע	משך	תיאור הקטע	קשר למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום - מנומס	01:40	ילדים מדברים על המילה מנומס.	
2 אנימציה: חברות: המריבה	02:17	שתי ילדות שמשחקות, רבות ביניהן, אבל גם משלימות אחר כך.	חברות, יחד
3 חבובות: אריק ובנץ - בקולנוע	02:41	אריק ובנץ בקולנוע ואריק לא מתחשב בצופים האחרים.	
4 אנימציה: כללי נימוס	01:01	באמצע קונצרט רצוי לסגור את הטלפון.	
5 חבובות: אריק ובנץ: שקט בבקשה	01:56	אריק מסביר שצריך לשמור על שקט כי בנץ קורא בספר.	
6 אנימציה: ילד ורובוט	01:31	ילד ורובוט חולקים יחד ארוחה.	יחד, חברות
7 שיר תודה-בבקשה-סליחה	02:11	מילים דומות בשפות שונות.	שכנים

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- מנומס
- מילות נימוס
- תודה
- על לא דבר
- סליחה
- בבקשה
- התחשבות

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מה זה מנומס?
- מה זה להתנהג בנימוס?
- מה זה נימוסין?
- מה עושים כשלא מסכימים? דרכים מנומסות לקבל חוסר הסכמה
- מדוע חשוב להתנהג בצורה מנומסת
- מה זה "לפרגן"?

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- לימוד מילות השיר: "תודה, בבקשה סליחה" המופיע בקטע מספר 7:

תודה בבקשה סליחה / יובל שם טוב

יֵשׁ שְׁלֹשׁ מְלוֹת קֶסָמִים	אֶפְשָׁר לֹמַר אֶת הַמְּלִים בְּעֹד וְעוֹד שְׁפוֹת
הַמְּחוֹלְלוֹת פְּלָאִים	כְּשֶׁבְּרוּסִית אוֹתָן אוֹמְרִים
שְׁלֹשׁ מְלִים שֶׁבְּכָל שָׁפָה	כָּךְ הֵן נִשְׁמָעוֹת
כָּלֶם אוֹתָן אוֹמְרִים	כְּשֶׁמוֹדִים (ברוסית)
שְׁלֹשׁ מְלִים שֶׁל קֶסֶם	כָּלֶם לְפָתַע מְחִיכִים
שְׁלֹשׁ מְלִים שֶׁל אוֹר	וְכֶשֶׁמְבַקְשִׁים סְלִיחָה (ברוסית)
שְׁלֹשׁ מְלִים פְּשׁוּטוֹת	אֲנָשִׁים לָנוּ סוֹלְחִים
שֶׁלֹּא קָשָׁה אוֹתָן לִזְכֹּר	כְּשֶׁאוֹמְרִים בְּבִקְשָׁה (ברוסית)
כְּשֶׁאוֹמְרִים - תּוֹדָה	כָּל אֶחָד יִשְׁמַח לְהוֹשִׁיט יָד לַעֲזֹר
כָּלֶם לְפָתַע מְחִיכִים	לִי לָךְ אוֹ לָךְ.
וְכֶשֶׁמְבַקְשִׁים סְלִיחָה -	בְּשֹׁפֶת הַסִּימָנִים כָּךְ אוֹמְרִים אֶת הַמְּלִים -
אֲנָשִׁים לָנוּ סוֹלְחִים	כְּשֶׁמוֹדִים -
וְכֶשֶׁאוֹמְרִים בְּבִקְשָׁה	כָּלֶם מְחִיכִים
כָּל אֶחָד יִשְׁמַח לְהוֹשִׁיט יָד לַעֲזֹר	וְכֶשֶׁמְבַקְשִׁים -
לִי לָךְ אוֹ לָךְ.	אֲנָשִׁים לָנוּ סוֹלְחִים
אֶפְשָׁר לֹמַר אֶת הַמְּלִים בְּכָל מִינֵי שְׁפוֹת	כְּשֶׁאוֹמְרִים -
בְּאַמְהָרִית לְמִשְׁל כָּךְ הֵן נִשְׁמָעוֹת:	כָּל אֶחָד יִשְׁמַח לְהוֹשִׁיט יָד לַעֲזֹר לִי לָךְ אוֹ לָךְ.
כְּשֶׁמוֹדִים (באמהרית)	
כָּלֶם לְפָתַע מְחִיכִים	
וְכֶשֶׁמְבַקְשִׁים סְלִיחָה (באמהרית)	
אֲנָשִׁים לָנוּ סוֹלְחִים	
כְּשֶׁאוֹמְרִים בְּבִקְשָׁה (באמהרית)	
כָּל אֶחָד יִשְׁמַח לְהוֹשִׁיט יָד לַעֲזֹר	
לִי לָךְ אוֹ לָךְ.	

- בהשראת השיר אפשר:

- לשאול את הילדים - מדוע נקראות המילים האלו "מילות קסמים"?
- לבקש מהילדים לזהות שפות שונות בשיר.
- ללמוד את המילים: סליחה, בבקשה ותודה בשפות שונות, תוך הדגשת השונות והמיוחדות של שפת הסימנים.
- כדאי לקשר את העשייה למילה: שונה.

- אפשר לחפש בעיתונים או בספרים תמונות או איורים בהם מתוארים מצבים כגון: ארוחה משותפת, צפייה בהצגה או סרט ועוד ולשוחח עם הילדים על כללי התנהגות במצבים אלו.
- כללי נימוס בתרבויות שונות - האם מה שמנומס בתרבות שלנו מנומס בתרבות אחרת? כדאי לקשר לסרטון: "הסיפור שלי, שיימה והספרייה" המופיע בקטע מספר 4 במילה 'חברים', בו רואים את שיימה ומשפחתה ישובים על הרצפה בזמן הארוחה. האם זה מנומס? כדאי לקשר למילה 'שונה' ולשיח סביב שונות.
- איך נהיה מנומסים? אפשר לבקש מהילדים הצעות להתנהגות מנומסת שנאמץ.
- מנומס להחמיא - כדאי להסביר לילדים את משמעות המילה 'מחמאה', ולהדגים מחמאות באופן משמעותי.
- זמן של שקט - בעקבות צפייה בסרטון "אריק ובנץ" המופיע בקטע מספר 5, כדאי לשוחח עם הילדים על "זמן שקט" - בעת קריאת ספר, בזמן מנוחה, במקומות ציבוריים, בתאטרון ועוד.

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

- ספרים וסיפורים:

השועל והחסידה - ע' הלל

במרכז הסיפור, שועל וחסידה. השועל מזמין את החסידה לסעוד בביתו, אולם מכיוון שהוא אינו חושב על האורחת המיוחדת, הוא מגיש את הארוחה בצלחת שטוחה, דבר המקשה על החסידה ארוכת המקור, והיא אוכלת רק מעט גרגרים. החסידה בתמורה מזמינה אותו לארוחה, אותה היא מגישה בכלים צרים וארוכים, אשר קלים לחסידה, אך בלתי אפשריים עבור השועל. בעקבות קריאת הסיפור ניתן:

- לשאול את הילדים מה דעתם על התנהגות השועל והחסידה? האם התנהגו בנימוס?
- אילו נפגשתי עם החסידה - מה הייתי אומר לה? ומה הייתי אומר לשועל?
- אפשר גם אחרת: נמחזז את המשל אך הפעם בהתנהגות מנומסת של השועל והחסידה.

ספרים נוספים המתאימים למילה "מנומס":

- המתנה של הצב / סיגל אדלר
- יוסי והגברת הזקנה / רבקה אליצור
- הילד הרע / לאה גולדברג
- לא הצליח לי / נעמי בן גור
- זאור הדינוזאור / טליה רחימי

● שירים:

- שיהיה לנו טוב / דתיה בן דור
- שקט בבקשה / דתיה בן דור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- לבקש מהילדים ומצוות הגן להציע הצעות ל"איך אפשר להיות יותר מנומסים בגן". לרשום את הדברים שהועלו בתוך "בועות דיבור" ולהציגם במקום מרכזי. חשוב לציין שעם הזמן אנו שואפים שההצעות יהפכו להיות חלק מההתנהגויות הרצויות שלנו. כדאי לקבוע עם הילדים מועד לבדוק מה קורה עם ההצעות שהועלו.
- בעקבות צפייה בסרטון "מסיבת תה", בקטע מספר 2, אפשר לתכנן עם הילדים "מסיבת תה". במרכז המשחק הסוציו-דרמטי, אפשר לצפות בסרטון "בית תה" באתר גן-נט, ובהשראתו להציג טקסים של הגשת קפה או תה בתרבויות שונות.

מילת היום

שונה

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● "שונה" - פירוש לפי רב מילים:

1. שאינו כמו משהו או משהו אחר, שיש הבדל ביניהם
 2. אחר, נפרד, לא אותו אחד
 3. לא רגיל, לא שגרתי, יוצא דופן, מיוחד
 4. בלשון החוק, עגה בשונה ממשהו או ממשהו שלא כמוהו, בניגוד לו
- מילים נרדפות** - נִפְלָה (ספרותית), נִפְרָד, נִבְדָּל; קְרוֹץ מִחֶמֶר אֲחֵר, שׁוֹנָה בְּמַהוּתוֹ, שׁוֹנָה, אֲחֵר, זָר;
מִבְדָּל, מִפְרָד, מִבְחָן; דִּיפְרִנְצִיָּאֵלִי
- צירופים** - שׁוֹנָה בְּמַהוּתוֹ, שׁוֹנִים וּמְשֻׁנָּם

● "שונה" במקורות:

- "עם שונים אל תתערב" (משלי כ"ד, כ"א). אל תתערבב עם אנשים הזוממים מזימות.
- "היתה רוח אחרת (עמו)". מקור: במדבר י"ד, כ"ד. דעתו היתה שונה משל אחרים.

● ניבים וביטויים:

- **אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד.** מקור: אמר רבי יצחק: סגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאין בסגנון אחד. פירוש: כל אדם - וסגנונו הוא.
- **לא ראי זה כראי זה.** מקור: מה לכרם שכן חייב בעוללות! קמה תוכית. מה לקמה - שכן חייבת בחלה! כרם יוכית. וחזר הדין: לא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן - דבר שנהנה וטעון ברכה, אף כל דבר שנהנה טעון ברכה (ברכות ל"ה, ע"א). פירוש: נאמר על אנשים או על דברים שאינם דומים זה לזה.
- **כשם שאין פרצופי בני אדם דומים, כך אין דעותיהם דומות.** מקור: והרואה בריאות טובות ואילנות טובות אומר: ברוך שככה לו בעולמו, אבל אם ראה אוכלוסין הרבה של בני אדם אומר: ברוך חכם הרזים, כשם שאין פרצופיהם שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו (מדרש תנחומא פרשת פנחס, סימן י').

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קשר למילים אחרות
1 כתבה מצולמת: מילת היום - שונה	01:48	ילדים מדברים על המילה שונה.	
2 אנימציה: החיזור והילד הקטן	00:39	הילדים לומדים לצייר עין, אף ופה.	
3 חבובות: דומה ושונה	01:54	אבי ואלמו מנסים להבין מה דומה ביניהם ומה שונה.	חברים
4 אנימציה: חמש מפלצות	00:57	ילדים מספרים על חמש מפלצות דומות אבל שונות.	
5 חבובות: זואי משוחחת על דומה ושונה	02:02	זואי מראה הבדלים ודמיון בינה לבין בובות.	חברים
6 אנימציה: חרקים	00:23	חבורת חיפושיות מצרפות לריקוד חיפושית שאינה דומה להן.	הוגן, חברים, יחד
7 שיר: מילים דומות	02:16	מילים דומות: עברית וערבית.	שכנים
8 אנימציה: משחקים כדורסל לפי התור	00:57	יצורי חלל שונים משחקים כדורסל.	חברים, יחד
9 חבובות: אריק משנה את הכובע של בנץ	01:26	בנץ מתלבט איזה כובע ייקח אתו, ואריק פותר לו את הבעיה.	
10 אנימציה: צייר מצייר דומה/שונה	00:23	דומה/שונה: צייר מצייר דיוקן עצמי ואז מוסיף שיער לציור, כי זה משנה לגמרי את הציור.	
11 שיר: "מה שאני"	01:52	שיר "בכל אחד יש משהו מיוחד".	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- שונה
- מיוחד
- אחר
- קבלה
- כבוד
- זולת
- מגוון

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח

הרגשי

- מה זה 'שונה'?
- במה אני שונה מאחרים?
- במה אני דומה לאחרים?
- יש שונות בסממנים חיצוניים (כמו מוגבלויות פיזיות שונות) ויש שונות פנימית (מה אני אוהב ומה את/ה?)
- אם כולם היו דומים אז...
- העולם עשיר ומגוון באנשים שונים: מארצות שונות, בגבהים שונים, בצבעים שונים, שפות וקהילות שונות.

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- לימוד מילות השיר: מילים דומות, המופיע בקטע מספר 7.
מילים דומות - מוטי אבירם וחיים אידיסיס
בהשראת השיר: מילים דומות בשפות שכנות. כדאי לבקש מהילדים לזהות את המילים המופיעות בשיר - כיצד הן נשמעות בעברית? וכיצד בערבית?
- מי אני? אפשר לשחק משחקי ניחושים באמצעות חידות המתייחסות למאפיינים ייחודיים בחפץ או בילד. אני חושב על... תוך התייחסות אל המיוחד באופן חיובי.
- אני דומה ל... אפשר לזמן לילדים אביזרים שונים ומגוונים שבאמצעותם יוכלו להפוך להיות דומים ל... הורים, גננת, דמויות מסרטים, גיבורי ספרים ועוד.

- לימוד מילות השיר: "מה שאני", המופיע בקטע מספר 11:

מה שאני

מאת: Sesame Street תרגום: אלעד וינגרד

אם אני זה מה שבי	דבר אותי לא ישבר
אחיה חזק	אלה קדימה, בלי לעצר
זה בתוכי	אמשיון לצעד,
תמיד - תמיד אני אחיה	יש בי את הכח.
הכי טוב שאני	אני כל כך - חושבת
- יש רק אני אחד לצד	אני כל כך - אמיץ
אל חלומי	אני כל כך - טוב לב
תמיד אצמד	אני כל כך - עקשן
כי זה תלוי רק בי	גם לכם יש קסם!
הו, אתהלה בראש מוּרם - רם	גם בכם יש כח!
אחיו אל העולם - לם	כל דבר אוכל להשיג
יש לי מה לתת,	אם רק אאמין בעצמי תמיד
יש בי את הכח.	אתהלה בראש מוּרם - רם
דבר אותי לא ישבר	אחיו אל העולם - לם
אלה קדימה, בלי לעצר	יש לי מה לתת,
אמשיון לצעד,	יש בי את הכח.
יש בי את הכח.	דבר אותי לא ישבר
אני כל כך - אוהבת	אלה קדימה, בלי לעצר
אני כל כך - נחמד	אמשיון לצעד,
אני כל כך - נדיב	יש בי את הכח.
אני כל כך - חכם	
אני כל כך - מושפּרת	
אני כל כך - שמח	
כל דבר אוכל להשיג	
אם רק אאמין בעצמי תמיד	
אתהלה בראש מוּרם	
אחיו אל העולם - לם	
יש לי מה לתת	
יש בי את הכח.	

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

● ספרים וסיפורים:

מעשה בפא סופית / נתן אלתרמן

גיבורת הסיפור היא פא סופית (ף), שברגע שעמום מחליטות האותיות לנדוד אותה מתוכן: "מי היא הנשקפת מספר ומגוויל? על רגלה היא חסידה, על פי אפה היא פיל". האותיות מעליבות, מתגרות ומשפילות אותה: "ראו נא איזה אורך ואיזה עוקם לתפארת" עד שנמאס לה והיא עוזבת. אך אבוי! עם עזיבתה: "הציפורים שעופפו חדלו לפתע מלעופ.. המתופפים שתופפו פתאום נדמו מלתופ...". ומה יקרה?

הסיפור מלמד על חשיבותו ותרומתו של כל יחיד בייחודו לחברה. בהשראת הסיפור ניתן:

- להתבונן באיורים ולגלות מה הם מוסיפים לתוכן הסיפורי
- לספר את הסיפור תוך עיון באיורים

● ספרים נוספים המתאימים למילה "שונה":

- הענק הנמוך/הגמד הגבוה / רינת הופר
- משהו אחר / קתרין קייב
- מעשה בחתוליים / ע' הלל
- מי בביתן? / לאה גולדברג
- והילד הזה הוא אני / יהודה אטלס
- סיפור על ג'רפה / נועה נמרודי
- הנעליים הישנות של אדון מינאסה / רונית חכם

● שירים:

- שני עיגולים / דתיה בן דור
- כבסים / ע' הלל
- הסיפור על האיש הירוק / יהונתן גפן
- אתה פלא / חוה אלברשטיין
- אֶתְּהּ וְאֶנִּי חֲבֵרִים / לאה נאור

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- תערוכת כרזות: להיות שונה זה...
- אנחנו דומים וגם שונים - צילום או ציור פורטרטים של ילדי הגן והצגתם ביחד "המאחד והמייחד"
- ניתן ליצור משחק זיכרון או דומינו הכולל את שמות ילדי הגן וצילומיהם - בתום המשחק ניתן להתבונן בתצלומים ולהבחין כי כולנו שונים וגם דומים.
- כדאי להזמין את הילדים לחבר כרזות: להיות שונה זה... אפשר לעטר את הכרזות ולתלות אותן בגן.
- יצירה בחול - בעקבות צפייה בסרטון "החייזר והילד הקטן" המופיע בקטע מספר 2, אפשר לתת לילדים מגש או מכסה של קופסת נעליים ובו חול, חומרים מהטבע כגון: עלים, אבנים, ענפים ועוד ולאפשר לילדים ליצור.
- אפשר לזמן לילדים 3-4 מרכיבים זהים כגון: פקקים, עלים, ענפים ולאפשר להם ליצור קומפוזיציה שונה. את התוצרים אפשר לתלות על לוח בגן כדי להבחין בשונות.

